

Presseberedskabet under Den kolde krig.

Planlægningen af nyheds- og informationstjenestens rolle i tiden op til, under og efter en national krise eller krig på dansk jord.

Af Poul Holt Pedersen, 2014

1. Resumé	2
2. Forord af Leif Lønsmann	3
3. Forfatterens forord	4
4. Totalforsvaret	5
Det civile beredskab	5
5. Krisestyringsorganisationen	6
Formålet med et udflytningsanlæg	6
Landsdelsskyggeadministrationen	7
De lokale krigstidsadministrationer	7
Kommunalt krise- og krigsberedskab	9
6. Presseberedskabet	11
7. Den centrale informationstjeneste	18
8. Ritzaus Bureau og Radioavisen (den centrale nyhedstjeneste)	19
Regeringsbunkerne	19
9. Den regionale informationstjeneste	22
10. Den regionale nyhedstjeneste	24
11. Danmarks Radio	25
12. De landsdækkende dagblade	28
13. Øvelser	29
Den centrale informationstjeneste	29
Den regionale informationstjeneste	31
Danmarks Radio	32
14. Perspektivering	34
15. Bilag	34

1. Resumé

I hverdagen varetager pressen (i dag oftest kaldet "medierne" eller "massemediernes") *nyhedsformidlingen*. Myndighederne løser sine *informationsopgaver* over for befolkningen på en række forskellige måder, bl.a. ved udsendelse af pressemeddelelser, afholdelse af pressemøder osv. Måltrettet information til borgerne om konkrete forhold løses enten ved direkte information, formidlet af myndighederne selv, eller i et samarbejde med pressen.

I Danmark begyndte man at beskæftige sig med presseberedskabets rolle under national krise eller en ny krig i midten af 1950'erne.

Man nedsatte det såkaldte H.P. Sørensen udvalg, der afgav betænkning i 1958.

Efter udvalgets forslag nedsatte man et permanent presseberedskabsudvalg, som skulle planlægge pressens beredskab.

Presseberedskabsudvalget behandlede statens forhold til pressen under krig. Presseberedskabsudvalget beskæftigede sig senere med statens forhold under krise.

Et af formålene med presseberedskabet var oprindeligt, at modvirke udspreddelse af falske efterretninger og fjendtlig propaganda og derved styrke befolkningens psykiske modstandskraft.

Det blev senere vurderet vigtigere at vise befolkningen, at myndighederne ikke antastede mediernes integritet hvorfor myndighederne bevægede sig bort fra stram kontrol mod mere åbenhed baseret på et tillidsforhold.

Presseberedskabsudvalget måtte derfor begynde forfra – og inddrage den regionale pressetjeneste i civilregionerne (de lokale krigstidsadministrationer) i planlægningen.

Presseberedskabet blev derfor todelt i "statens informationstjeneste" og "mediernes nyhedstjeneste". Selv om der blev tale om to adskilte enheder forventedes der dog et nært samarbejde.

Statens informationstjeneste var organiseret på to niveauer: Den centrale informationstjeneste og den regionale informationstjeneste.

Ansvar for Statens informationstjeneste skulle fortsat varetages af presseberedskabsudvalget.

Informationstjenesterne skulle sørge for information til befolkningen samt sørge for informationer til myndighederne.

Mediernes nyhedstjeneste skulle følge det alment gældende sektoransvarsprincip. Det vil sige, at pressen, bureauer, radio, tv mv. selv skulle planlægge for, hvordan de ville videreføre deres opgaver i krise- eller krigstid.

Staten stillede sikrede faciliteter til rådighed for informationstjenesten i såvel regeringens som civilregionernes udflytningsanlæg (bunkere).

Pressen skulle selv sørge for at kunne fungere i krise- og krigstid. Derfor opbyggede aviserne f.eks. papirlagre mens Danmarks Radio byggede et sikret nød-radiostudie.

Oplysningspjece "Hvis krigen kommer" blev i 1962 sendt ud med informationer om hvordan befolkningen kunne forberede sig til og agere under krig. Der blev i 1980'erne udarbejdet og trykt en opdateret pjece kaldet "Om at overleve" som aldrig blev sendt ud.

Eftersom alle stater i en krise- eller krigssituation har behov for at begrænse visse oplysninger til befolkningen udarbejdede H. P. Sørensen udvalget et moralkodeks, der blev tiltrådt af alle organisationer. Sanktioner blev aldrig drøftet nærmere. Efter nogle årtier indså man, at medierne ikke længere kunne bindes af dette moralkodeks – men at det alene kunne være vejledende. Der blev i stedet henvist til straffeloven under hensynstagen til grundlovens bestemmelser om ytringsfrihed. Resultatet blev derfor, at pressen selv i krigstid kunne udøve kritik af regeringens og myndighedernes dispositioner.

Der var således ikke planlagt egentlig censur i betydningen forudgående granskning og krav om godkendelse.

2. Forord af Leif Lønsmann

"Hvis sirenen lyder, gå inden døre og lyt til radioen".

Lyder denne sætning bekendt? Så er du sikkert, som jeg, vokset op under Den kolde krig. Og så ved du, som jeg, at sirenen varslede krig, måske endda atomkrig, eller - i den "fredeligere" afdeling - kemisk udslip eller farlig røg fra en ildebrand. I sådanne situationer er presseberedskabet, og ikke mindst radioen, vores livline. Det er radioen, der varsler os, hvis der sker noget farligt eller livstruende. Det er radioen, der fortæller os, hvordan vi skal forholde os. Det er radioen, der holder os orienteret om hvad der sker undervejs. Og det er radioen, der beroliger os, når faren er drevet over.

Radiohuset på Rosenørns Allé rummede et sikringsrum kaldet "bomberum" i kælderen. Under Den kolde krig var rummet beregnet som beskyttelsesrum for medarbejderne og det kunne modstå såvel konventionelle våben som atomvåben, biologiske våben og kemiske våben (giftgasser).

I 1986 blev der indviet et radiostudie i rummet som en del af det nationale beredskab. Radiostudiet skulle sikre myndighedernes kommunikation til befolkningen i tilfælde af radioaktivt nedfald eller terroristangreb på Radiohuset, og blev en vigtig del af det såkaldte "Barsebäck-beredskab", som skulle forestå en eventuel evakuering af København i tilfælde af et atomudslip fra det svenske atomkraftværk i Barsebäck.

Op gennem 1990'erne bibeholdt vi det underjordiske radiostudie, men nu gjaldt truslen snarere telefonbomber, hjemlige terrorgrupper, virusangreb – eller det meget frygtede globale "computersammenbrud" op til årsskiftet 2000 (Y2K). Efter 11. september 2001 blev studiet en del af DRs "terrorberedskab". I 2006 flyttede DR til Ørestaden, nedlagde "nødstudiet" og overdrog dets effekter til Dansk Mediemuseum, som nu har videregivet dem til Koldkrigsmuseum Langelandsfort. Hvis studiet stadig havde eksisteret havde det formentlig i dag været indrettet til at modstå stormflod, klimakatastrofer, ekstremt vejrlig og terrorisme.

Man kan trække på smilebåndet af, at menneskeheden og danskerne tilsyneladende altid er leveringsdygtige i mere eller mindre realistiske eller spektakulære dommedagstrusler. Men man kan ikke undervurdere nødvendigheden af at kunne informere befolkningen, hvis katastrofen sker. Som radiodirektør og ansvarlig for DRs krisestab har jeg i perioden 1998-2008 haft ansvaret for DRs nationale katastrofeberedskab. Ikke en eneste gang har jeg måttet tage Radiohusets nødstudie i brug. Men det har været en stor tryghed at vide, at det virkede, hvis det gjaldt! Og som rådgiver for radiostationer og medievirksomheder i snesevis af lande verden over, senest i Egypten, Yemen og Myanmar, har jeg set, at mediernes katastrofeberedskab er afgørende for omfanget af de menneskelige konsekvenser af de krige og katastrofer, der uvægerligt også vil præge vores fremtid.

Leif Lønsmann, Journalist, radiodirektør 1998-2008, og formand for DRs krisestab indtil 2008.

12 sek. 12 sek. 12 sek.

Efter 1 minut gentages de 3 toner:

12 sek. 12 sek. 12 sek.

Dette sirenesignal betyder:

**GÅ INDEN DØRE
OG LYT TIL
DANMARKS RADIO**

 Brug ikke telefonen: undgå trafikforstyrrelser

Civilforsvarets sirener vil i fredstid blive brugt ved kemiske udslip, fare for radioaktiv stråling, stormflod og andre katastrofer. Læs mere om alarmerne på de sidste sider i telefonbøgerne. Husk: Sirenerne afprøves hver onsdag kl.12.00.

Civilforsvaret

3. Forfatterens forord

Da jeg i 2010 sammen med min medforfatter Karsten Pedersen skrev bogen "Danmarks dybeste hemmelighed" omhandlede bogen regeringsanlægget REGAN VEST primært som en bygning til brug for nationale kriser eller krig. Efterhånden som jeg dykkede ned i beredskabsplanlægningen fandt jeg ud af, at REGAN VEST og de andre sikrede faciliteter i det civile beredskab kun udgjorde toppen af isbjerget i planlægningen.

Danmarks beredskabsplanlægning under Den kolde krig var vidt forgrenet.

I 2012 udkom bogen derfor i en ny og næsten dobbelt så tyk udgave og giver derfor nu et grundigt indtryk af, hvor stor en opgave det ville være at bistå det militære forsvar, opretholde ro og orden samt at fortsætte de centrale samfundsfunktioner i et moderne og komplekst samfund under krise eller krig. Samtidig vidner bogen om, hvor omfattende man forventede, at en krig kunne blive.

Denne artikel går endnu et spadestik dybere og beskriver snævert det danske presseberedskab under Den kolde krig.

Presseberedskabet havde en meget vigtig opgave med både at informere og formidle nyheder til befolkningen.

Artiklen anvender ikke tidligere offentliggjort materiale og udgør derfor den første offentlige tilgængelige beskrivelse af planlægningsarbejdet inden for presseberedskabet.

Artiklen er skrevet i anledning af, at Koldkrigsmuseum Langelandsfort, der yder et stort bidrag til formidling og forskning i Den kolde krig, i 2014 har en særudstilling om presseberedskabet og udstiller DRs gamle nødstudie.

Tak til Karsten Pedersen Leif Lønsmann, Jesper Lauridsen, Palle Hermund m.fl.

Poul Holt Pedersen, 2014

4. Totalforsvaret

Siden slutningen af 1930'erne har tankegangen været, at formålet med et militært forsvar kun var til stede, hvis der var et samfund at forsvare.

Forsvaret af Danmark blev ikke længere set alene som en militær opgave, men i en større national sammenhæng – som et totalforsvar eller et totalberedskab – hvori alle resurser udnyttedes til at opretholde et velorganiseret og funktionsdueligt samfund til beskyttelse af civilbefolkningen og forsvaret af landet.

Totalforsvaret var imidlertid ikke en organisation i traditionel forstand, men mere nogle samarbejdsrelationer.

Den væsentligste sondring inden for totalforsvaret var mellem den *militære* og den *civile* sektors beredskab.

Den civile sektor må suppleres med en overordnet inddeling mellem *civilforsvaret* og det *civile beredskab*, idet der sondres mellem disse to områder.

Det civile beredskabs opgaver ligger meget tæt ved civilforsvarets. Det civile beredskab var på mange måder at betragte som fortsættelsen af civilforsvaret:

- Civilforsvarets indsats var den umiddelbare reddende og afbødende. Civilforsvaret rådede derfor over CF-kolonner, bedriftsværn og karréværn, der var specialiseret inden for storbrande og redning af mange tilskadekomne.
- Det civile beredskabs indsats var at sikre samfundets fortsatte funktion og den enkeltes velfærd efter at den umiddelbare reddende og afbødende indsats var afsluttet. Det civile beredskab dækkede nemlig over offentlige myndigheders planlægningsansvar og -arbejde med henblik på løsning af opgaver under krise eller krig. Herved adskilte det civile beredskab sig også væsentligt fra forsvaret, politiet og civilforsvaret, som var egentlige organisationer.¹

Planlægningen af presseberedskabet under Den kolde krig² hørte under det civile beredskab.

Det civile beredskab

NATO var oprindeligt tænkt som et militært samarbejde, men ret hurtigt begyndte NATO-Rådet at interessere sig for civil beredskabsplanlægning i erkendelse af, at et stærkt samfundsapparat styrker landenes forsvarsevne og forsvarsvilje.

I 1955 meldte organisationen derfor ud til medlemslandene, at NATO ville oprette en ny overkomite for civil beredskab (Senior Civil Emergency Planning Committee, SCEPC), der skulle koordinere og udveksle erfaringer om civil beredskabsplanlægning.

Foranlediget af det – samt udviklingen i Den kolde krig, der med Suezkrisen og Sovjetunionens invasion af Ungarn, gik fra slemt til værre – nedsatte statsminister H.C. Hansen i december 1956 et særligt ”regeringsudvalg for civil beredskab” med den opgave at sikre, at arbejdet inden for den civile beredskabsplanlægning blev fremmet og koordineret. Der var fokus på myndighedernes funktion under krigsforhold og hele samfundets muligheder for at overleve en krigssituation.

11. marts 1959 fremlagde statsministeren i Folketinget dét, der senere på året blev ”lov om det civile beredskab”, med disse ord: *”Vi må gøre os det klart, at når vi taler om et lands beredskab, må vi tænke ikke alene på den militære sektor, men også på den civile, og denne sidste vil omfatte ikke alene det, vi i daglig tale forstår ved civilforsvaret, men hele den administrative, økonomiske og psykologiske side af beredskabet... Det administrative beredskab omfatter den planlægning og de foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre opretholdelsen af regeringens funktion og af civiladministrationens funktion i alle led, regeringens forhold til folkettinget o.s.v., medens den økonomiske side af beredskabet omfatter alle led af samfundshusholdningen: levnedsmidler, brændsel, transport, produktion, arbejdskraft, kommunikationer o.s.v.”*

Planlægningen af det civile beredskab skulle ifølge lovens § 2 baseres på princippet om, at den myndighed, der varetager en funktion i fredstid, også skulle varetage den under krise eller krig. Hver myndighed blev således ansvarlig for eget område (sektoransvarsprincippet) og skulle i fredstid planlægge for videreførelse af funktionerne under krise eller krig. Man ønskede derved at sikre, at der til daglig blev taget beredskabsmæssige hensyn, således at flest mulige beredskabsforberedelser på denne måde blev gennemført på den for samfundet billigste måde – og således, at der blev skabt en beredskabskontinuitet fra dagligdagens funktioner til store ulykker og katastrofer, herunder krigshandlinger.

Meget store dele af den civile beredskabsplanlægning forblev usynligt og ukendt for de fleste borgere.

¹ Ovenstående er baseret på Poul Holt Pedersen og Jørgen Fried Pedersen ”Politiet og det civile beredskab, som en del af totalforsvaret under Den kolde krig” i Politihistorisk Selskab Årsskrift 2011 samt diverse interviews.

² Begrebet ”Den kolde krig” dækker over den storpolitiske konflikt mellem de kapitalistiske vestlige og de kommunistiske østlige lande i perioden fra 2. verdenskrig til cirka 1990. Perioden var præget af en massiv vækst i antallet af atomvåben og gensidig afskrækkelse. Øst og vest kom aldrig i egentlig ”varm krig”, men førte indirekte krig med brug af stedfortrædere. Derudover fandt der en række begivenheder sted, som forøgede spændingerne mellem øst og vest.

5. Krisestyringsorganisationen

Folketinget har ved lov givet regeringen vide beføjelser under en krig³.

Den danske regerings overvejelser i forbindelse med sikkerhedspolitiske kriser har siden slutningen af 50'erne fundet sted i regeringens sikkerhedsudvalg med deltagelse af statsministeren (der var formand), forsvarsministeren, udenrigsministeren, justitsministeren – og indenrigsministeren efter behov.

Statsminister H.C. Hansen nedsatte i december 1956 et særligt "regeringsudvalg for civilt beredskab" med den opgave at sikre, at arbejdet inden for den civile beredskabsplanlægning blev fremmet og koordineret.

Til udvalget blev knyttet et sekretariat for civilt beredskab.

Til støtte for sekretariat for civilt beredskab blev der i 1961 nedsat et sagkyndigt koordinationsudvalg for det civile beredskab med deltagelse af departementschefer fra relevante ministerier og cheferne for Civilforsvarsstyrelsen.

Udvalget var direkte underordnet regeringens sikkerhedsudvalg, som det skulle aflaste og forberede beslutningsgrundlag for. Det var således udvalgets opgave at rådgive og koordinere inden for arbejdet i det danske civile beredskab – og principielle problemer inden for NATO's civile beredskabskomiteer.

Udvalget ophørte uformelt i 1966, men genopstod senere under navnet embedsmandsudvalg for sikkerhedsspørgsmål og udvidet med cheferne for henholdsvis Politiets- og Forsvarets Efterretningstjeneste.

I en situation med international spænding skulle embedsmandsudvalget indgå i Kriseberedskabsgruppen som dennes ledelse.

Kriseberedskabsgruppen bestod af repræsentanter på afdelingschefsniveau for de samme myndigheder samt fra Forsvarskommandoen og Civilforsvarsstyrelsen. Gruppen skulle rådgive og anbefale omkring beredskabsmæssige forhold inden for totalforsvaret.

Det var Civilforsvarsstyrelsen, der i samarbejde med Forsvarskommandoen udgav totalforsvarets nationale beredskabsplan. Civilforsvarsstyrelsen koordinerede ligeledes udarbejdelsen af den civile del af totalforsvarsplanen sammen med berørte ministerier og styrelser, og havde det overordnede ansvar for at varetage koordinering af de civile myndigheders planlægning for opretholdelse og videreførelse af samfundets funktioner i tilfælde af ulykker og katastrofer, herunder krigshandlinger.

Tilspidses en situationen kunne det blive nødvendigt at den sikkerhedspolitiske krisestyringsorganisation mødtes med korte intervaller eller var samlet hele tiden.

Særligt krisen i Tjekkoslovakiet satte gang i overvejelserne om krisestyring, fordi der var stor usikkerhed om hvorvidt krisen ville sprede sig til de omkringliggende lande. Den 21. august 1968 inddrog forsvaret derfor al orlov, og ministeren gav en officiel udtalelse efter et regeringsmøde og instruerede den danske repræsentation ved FN om Danmarks holdning til krisen. Den 30. august blev det militære beredskab normaliseret igen.

Under krisen nåede efterretningerne langsomt ud i systemet og var ofte overhalet af pressens dækning. Der blev derfor aftalt nye retningslinjer for spredning af informationer myndighederne imellem, og i 1969 anbefalede Forsvarsministeriet, at der blev oprettet et fælles situationsrum, hvorfra man kunne informere og koordinere i fællesskab. Det blev besluttet at finde egnede lokaliteter på Christiansborg, hvor både Statsministeriet og Udenrigsministeriet var placeret.

Lokalerne – og procedurerne – blev afprøvet i forbindelse med en øvelse i 1971.

Da Udenrigsministeriet flyttede ind i den nyopførte bygning på Asiatisk Plads i 1980 blev møderne fra da af afholdt der.

I en situation, hvor København skønnedes for usikkert et sted at opholde sig, ville krisestyringsorganisationen og regeringen flytte til et såkaldt "udflytningsanlæg" – også kaldet et REGAN for REGERINGS ANlæg.

Formålet med et udflytningsanlæg

Med baggrund i regeringsudvalget af 1956 og lov om det civile beredskab af 1959 planlagde Forsvarets Bygningstjeneste⁴ opførelsen af flere forstærkede regeringsanlæg – REGAN – hvorfra regeringen og dens krisestyringsorganisation kunne være beslutningsdygtig op til, under og i tiden efter en krig.

Fandt der en udflytning sted, ville regeringens- og centraladministrationens virksomhed ske i stærk forenklet form blandt andet i kraft af det begrænsede antal medarbejdere, der fysisk kunne flytte med.

³ Den centrale bestemmelse vedrørende det danske forsvar findes i grundlovens § 19 stk. 2: "Bortset fra forsvar mod væbnet angreb på riget eller danske styrker kan kongen ikke uden folketingets samtykke anvende militære magtmidler mod nogen fremmed stat. Foranstaltninger, som kongen måtte træffe i medfør af denne bestemmelse, skal straks forelægges folketinget." "Kongen" skal læses som regeringen, da grundloven ligeledes fastsætter, at kongen udøver sin magt via regeringen. Paragraffen opstiller derfor et krav om, at Folketinget skal give samtykke i anvendelsen af militære magtmidler mod en fremmed stat, med mindre der er tale om et forsvar. Et angreb behøver ikke nødvendigvis have formet sig som en gennemført militær aktion, men kan også være optakten til, hvad der kan frygtes at ville blive et angreb på Danmark. Danmarks Riges Grundlov nr. 169 af 5. juni 1953, Den Nordatlantiske Traktat fra 4. april 1949 samt Henrik Zahle "Dansk forfatningsret" Christian Ejlers' Forlag 1989.

⁴ Fra 2007 benævnes Forsvarets Bygningstjeneste Forsvarets Bygnings- og Etablissementstjeneste.

Det forventes ligeledes, at en del af den mere detaljerede krise- og krigstidsmæssige administration på centralt niveau i et vist omfang fortsat ville kunne udføres fra de sædvanlige kontorer i hovedstadsområdet, hvorfra embedsmændene og ministrene i udflytningsanlægget kunne få støtte i hvert fald indtil en krig var umiddelbart forestående eller var gået i gang. Derefter var det givet, at den sædvanlige departementale behandling af spørgsmålene skal tilsidesættes.

Under en udflytning var de centrale myndigheders primære opgave derfor prioriteret til at⁵:

- varetage udenrigspolitikken
- have indseende med militære operationer på dansk territorium
- beslutte særlige forholdsregler til opretholdelse af ordenen
- foretage udnævnelser af embedsmænd til poster, der kræver ekstraordinær myndighedsudøvelse
- træffe beslutninger, der kræver kongelig resolution
- prioritere resurserne mellem de forskellige elementer i totalforsvaret
- afgøre spørgsmål af større rækkevidde som forelægges den udflyttede centraladministration
- fremsætte udtalelser over for befolkningen

Landsdelsskyggeadministrationen

I 1957 var regeringsudvalget for civilt beredskab, på baggrund af en høringsrunde, blevet overbevist om nødvendigheden af en regional struktur af hensyn til samarbejdet med forsvarets og civilforsvarets tilsvarende regionale organer.

På baggrund af efterretninger under Den kolde krig ansås det for nærliggende, at Danmark i tilfælde af krig ville blive delt i to ved Storebælt.

I 1958 forelå et forslag til administrationens struktur i krig.

Forslaget omfattede oprettelse af en civil landsdelsadministration i det jysk-fynske område under ledelse af en civil "landsdelsadministrator" med vidtgående fuldmagt i tilfælde af, at forbindelsen til landets ledelse øst for Storebælt blev afbrudt. Landsdelsadministratoren skulle have snæver kontakt til forsvarets landsdelskommando og civilforsvarschefens stedfortræder i det jysk-fynske område. Personalet var tænkt tilvejebragt fra centraladministrationen – det vil sige ministerier og styrelser.

Endvidere foreslog man oprettelse af regionale administrationer, mens det forudsattes, at amter og de kommunale administrationer i krigstid skulle fortsætte deres virksomhed.

Sekretariatet udpegede den gamle civilforsvarskaserne i Hobro til den vestre landsdelsledelse.

Regeringsudvalget valgte samme ledelsesmodel som i regionerne – nemlig en firedelt repræsentation fra forsvaret, civilforsvaret, politiet og en civil landsdelsadministrator. Sidstnævnte skulle have ansvar for det civile beredskab. I tilfælde af uenighed skulle den civile landsdelsadministrator endvidere træffe den endelige afgørelse.

Udpegningen af vedkommende skulle først ske i en beredskabssituation.

Da det blev vurderet, at landsdelsledelsen "under visse ikke usandsynlige forhold kunne komme i den situation at måtte træffe afgørelser også af politisk natur" ønskede man så vidt muligt at sikre, at en politisk ledelse bestående af en eller flere regeringsmedlemmer flyttede med.

Retningslinjerne for samarbejde i krigstid på landsdels- og regionalt niveau mellem forsvaret, civilforsvaret, politiets og de (øvrige) civile beredskabsadministrationschefer (kaldet "kompetencecirkulæret") blev revideret i 1984.

Afsnittet om en firedelt landsdelsledelse udgik, eftersom udflytningsanlægget REGAN VEST siden åbningen i 1969 havde givet plads til, at nøglepersoner fra alle de vigtigste ministerier og styrelser kunne arbejde i bygningsmæssigt sikrede faciliteter vest for Storebælt. Man kunne derved placere samme antal embedsmænd i hver landsdel og således også dække arbejdsområderne lige godt i de to landsdele, uanset til hvilken landsdel regeringen valgte at flytte hen.⁶

De lokale krigstidsadministrationer

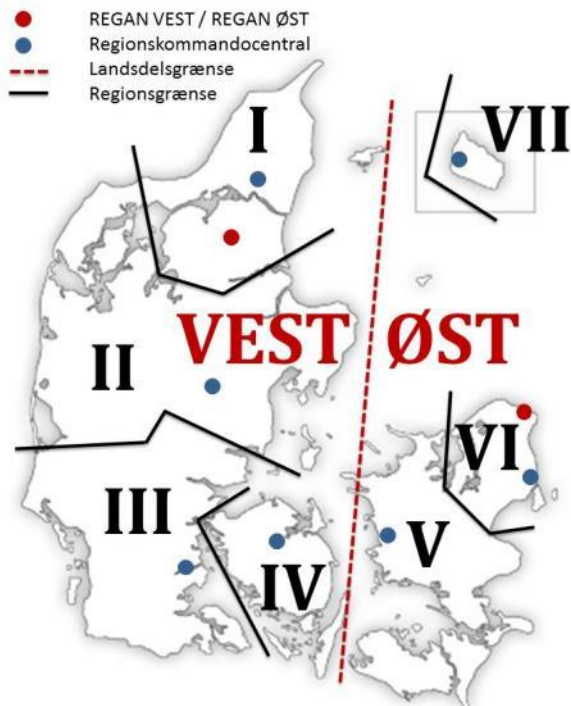
Regionsordningen blev formelt godkendt af regeringsudvalget for civilt beredskab d. 11. april 1960.

Regionsinddelingen bestod af:

- Militærregioner: omfattede de regionale hærenheder, militærdistrikterne og installationer.
- Politiregioner: omfattede politikredsene, udrykningsdelingerne og beredskabsordenskorpsset.
- Civilforsvarsregioner: civilforsvarets regioner. Oprettet i 1949 under navnet Civilforsvarsdistrikter. Omfattede beredskabskorpsset, det kommunale brandvæsen og civilforsvar og ambulance- og sygehusberedskabet.

⁵ Indenrigsministeriet "Beretning til folketingsudvalget angående civilt beredskab vedr. arbejdet inden for det civile beredskab" 1960.

⁶ Ovenstående er baseret på Poul Holt Pedersen og Jørgen Fried Pedersen "Politiet og det civile beredskab, som en del af totalforsvaret under Den kolde krig" i Politihistorisk Selskab Årsskrift 2011 samt diverse interviews.

Civilregionen skulle – ligesom landsdelsledelsen – først etableres fuldt ud under krig. I en situation med international spænding ville civilregionen gradvist kunne udbygges og aktiveres i den udstrækning, der var behov for. Baggrunden for civilregionerne var et ønske om et administrativt led, som svarede til de hidtidige militære regioner og civilforsvarsregioner samt et ønske om at sikre, at ingen del af landet skulle være uden en overordnet administration i tilfælde af krig, hvor brug af atomvåben kunne gøre det meget vanskeligt at gennemføre civil administration af landet. Civilregionerne er derfor også blevet kaldt statsmagtens lokale krigstidsadministrationer.

Ved skrivelse af 2. september 1960 havde statsministeren bestemt, at visse statsamter – henholdsvis Nordjyllands, Aarhus, Sønderjyllands, Fyns, Vestsjællands og Bornholms statsamter skulle være ledere af de syv regioner som regeringens stedlige repræsentant (regionsamtmand). Hovedopgaven for civilregionerne bestod i fredstid i at koordinere planlægningen af det civile beredskab i regionen. Civilregionen var en stabsorganisation, der i fredstid bestod af få medarbejdere, der fortrinsvis var særlige sagkyndige inden for entreprenør-, forsynings-, sundheds-, olie- og transportområdet.

Regionsamtmanden og de øvrige tre regionschefer fra forsvaret, civilforsvaret og politiet udgjorde den regionale totalforsvarsledelse, der benævntes regionsledelsen eller den regionale totalforsvarsledelse. Regionsledelsen havde som hovedopgave, at:

- Prioritere og koordinere anvendelsen af regionens civile resurser, der angik totalforsvaret inden for regionen – herunder at henlægge konkrete opgavers løsning til andre udførende myndigheder (f.eks. kommunerne) i så stor en udstrækning, det var muligt.
- Orienter om forhold af fælles interesse og koordinere omkring iværksættelsen af myndighedernes planer.
- Bistå og aflaste regeringen og centraladministrationen.
- Samle og formidle informationer om situationen.

Den enkelte regionschef havde inden for sit eget ansvarsområde kompetence til at træffe de beslutninger og iværksætte de foranstaltninger, som var blevet dem uddelegeret. Fuld kompetence kunne uddelegeres, og blev givet automatisk, hvis forbindelsen til de centrale myndigheder i REGAN VEST og ØST blev afbrudt.

I en afskæringssituation til regeringsanlæggene skulle regionsamtmanden – som regeringens stedlige repræsentant – træffe beslutning i tilfælde af uenighed i regionsledelsen.

Kort i stabsrummet i Region VI's udflytningsanlæg. Paddehatteskyer er sat på kortet for at markere, hvor der - under en øvelse - blev simuleret sprunget atomvåben⁷.

Kommunalt krise- og krigsberedskab

For at tilpasse det civile værn til nye trusler blev der i 1949 vedtaget en ny lov⁸ vedrørende civilbeskyttelsen, som nu blev kaldt et civilforsvar.

Ansvar for blev fordelt mellem staten og kommunerne.

Mens politimesteren i hver politikreds skulle være civilforsvarschef, skulle der for hvert civilforsvarsområde – som var alle købstæder samt andre mindre, men vigtige byområder – nedsættes en civilforsvarskommission. I købstæderne blev borgmesteren formand, og uden for købstæderne blev sognerådsformanden formand.⁹ Kommandomyndigheden inden for det statslige lokale civilforsvar blev delt, så politimesteren¹⁰ fik ansvar for evakuering, varsling, ledelse af de bedriftsværn, der befandt sig uden for civilforsvarsområderne samt af sogneværnene, udrømning i tilfælde af bombeskader, bevogtning samt meldetjenesten.

Civilforsvarskommissionens formand (borgmesteren/sognerådsformanden) fik ansvar for ledelse af den kommunale hjælpetjeneste samt reservevandforsyningen, ledelse af bedriftsværnene i civilforsvarsområdet samt den til disse opgaver fornødne meldingstjeneste.¹¹

Staten oprettede samtidig Civilforsvarsstyrelsen som erstatning for Statens Civile luftværn. Styrelsen fik til opgave at "opretholde de statslige Civilforsvarsforanstaltninger, herunder Civilforsvarskorpset og de offentlige beskyttelsesrum."

Loven om det civile beredskab fra 1959 fastsatte, at kommunerne også skulle yde bistand ved planlægningen eller gennemførelsen af foranstaltninger vedrørende det civile beredskab (Det civile *beredskabs* indsats var at sikre samfundets fortsatte funktion og den enkeltes velfærd efter at den umiddelbare reddende og afbødende indsats var afsluttet af det civile *forsvar*).¹²

I den reviderede civilforsvarslov, der trådte i kraft 1. januar 1982, blev der indført bestemmelser om, at kommunalbestyrelserne skulle lede hele det kommunale civilforsvar.

I almindelighed gjaldt det, at de normale samfunksfunktioner skulle videreføres så længe som muligt. Men under krig eller truende udsigt til krig skulle der prioriteres, så kommunernes vægt lå på livstruende opgaver.

Kommunerne skulle sikre, at centralforvaltningen var i stand til at bevare overblikket, registrere fødsler, dødsfald og flytninger uden om centralpersonregistreret, sikre fjernvarme, drikkevand, kloakering og renovation, kontrollere

⁷ Foto: Poul Holt Pedersen og Karsten Pedersen "Danmarks dybeste hemmelighed. REGAN VEST – regeringens og kongehusets atombunker" Billesø & Baltzer 2012

⁸ Lov af 1. april 1949.

⁹ Generelle bemærkninger til lovforslaget, Rigsdagstidende 1948-49, tillæg A II, sp. 3140.

¹⁰ I København var det politidirektøren.

¹¹ "Retningslinier for meldingstjenesten" Civilforsvarsstyrelsen 1951.

¹² Ved en ajourføring af civilforsvarsloven i 1962 fik civilforsvaret til opgave også at stå til rådighed ved løsning af fredstidskatastrofer, og man ændrede en smule i grænsedragningen mellem politimestrene og kommunerne, idet opgaver, hvor den forsorgsmæssige karakter er fremherskende, blev flyttet til kommunerne. Det drejede sig om oprettelse af hjælpestationer og etablering af forplejnings- og indkvarteringsordninger mv.

For at undgå forvirring skulle politimesteren endvidere ikke længere benævnes civilforsvarschef.

levnedsmidler for kemiske kampstoffer eller radioaktiv forurening, modtage patienter hurtigere fra hospitalerne, varetage omsorg af evakuerede og børn hvis forældre skulle gøre tjeneste, bevare den primære sundhedstjeneste samt nødreparere veje og havne.¹³

13 Civilforsvarsstyrelsen "Vejledning for planlægning af det civile beredskab i kommuner, amtskommuner og Hovedstadsområdet" 1985.

6. Presseberedskabet

Den 8. december 1956 forelå der et af Toft Nielsen udarbejdet notat om nedsættelse af et regeringsudvalg for civilt beredskab, herunder udvalgets arbejdsområder.

Forud for dette notat om regeringsudvalget for civilt beredskab havde kontorchef Toft-Nielsen fra Statsministeriet udarbejdet en skitse til underudvalg, der skulle varetage planlægningsarbejdet inden for henholdsvis det rent administrative beredskab, det økonomiske beredskab og det såkaldte psykologiske forsvar.

Den 6. december 1956 var Toft-Nielsen til møde med udenrigsminister H.C. Hansen for at drøfte et udvalg om pressens forhold. I mødet deltog også chefredaktørerne Niels Hasager fra Politiken og Peder Tabor fra Socialdemokraten samt chefen for Udenrigsministeriets pressebureau Sigvald Kristensen.¹⁴

På baggrund af disse drøftelser anførte Toft Nielsen i notatet om regeringsudvalget for civilt beredskab, at pressen og radioen var af en så afgrænset karakter, at der snarest kunne nedsættes et særligt udvalg til behandling af disse spørgsmål.¹⁵

Den 21. december 1956 nedsatte regeringen det såkaldte H.P. Sørensen¹⁶ udvalg¹⁷, med den opgave at fremkomme med udtalelse om og forslag til de forholdsregler, der burde træffes eller planlægges med henblik på opretholdelse af de offentlige myndigheders informationsvirksomhed og pressen virksomhed under en national krise eller krig. Regeringsudvalget pointerede, at udvalget skulle undersøge mulighederne for at opretholde de tekniske forudsætninger for nyhedsformidlingen og spørgsmålet om hvilke foranstaltninger, der burde træffes for at sikre, at befolkningen kunne modtage nyhedsstof samt instruktioner og informationer fra myndighederne. Nyheds- og informationstjenesten skulle modvirke, at der blev udspremt falske efterretninger og fjendtlig propaganda, samt styrke befolkningens psykiske modstandskraft. Endelig skulle udvalget overveje, hvorledes det fornødne samarbejde kunne etableres mellem myndighederne og pressen.¹⁸

H. P. Sørensen udvalget nedsatte tre arbejdsudvalg til behandling af følgende spørgsmål:

1. Pressens forhold til myndighederne
2. Pressens tekniske forhold
3. De særlige forhold for Statsradiofonien (fra 1959 benævnt Danmarks Radio)

H. P. Sørensen udvalget afgav betænkning i december 1958.

"Betænkning fra Udvalget vedr. Pressens beredskab m.v." blev også kaldt "H.P. Sørensen betænkningen" og var på godt 100 sider.¹⁹

Betænkningen indeholdt det hovedsynspunkt, at man i fredstid måtte træffe de nødvendige forberedelser med henblik på krigsforhold, men at der ikke i fredstid skulle foretages egentlige ændringer i pressens og radioens forhold eller struktur med henblik på krigsforhold. Betænkningen kredsede endvidere om:

- hvordan militære hemmeligheder skulle opvejes i forhold til befolknings ret til oplysning om krigshandlingerne,
- behov for decentralisering af nyhedstjenesten koncentreret om Ritzaus Bureau
- oprettelse af organer, der kunne fungere som nyhedscentre og repræsentanter for det centrale nyhedsorgan i de – på det tidspunkt planlagte men endnu ikke besluttede – landsdels- og regionsledelser
- oprettelse af et informationsråd med en kerne af presseudvalgets medlemmer samt med repræsentanter fra forsvaret, civilforsvaret, pressen, Danmarks Radio, Ritzaus Bureau m.fl. som systematisk skulle gennemgå modtaget nyhedsstof og holde regeringen underrettet om udviklingen, dels rådgive regeringen i informationsoplysningsspørgsmål af enhver art og dels være udførende organ for regeringen på alle informationsområder samt varetage forbindelser til pressen om hvilke forhold, der under krig bør udelades eller begrænses omtalt. Informationsrådet skulle således også følge med regeringen under en evakuering.

I betænkningen blev psykologisk krigsførelse – herunder især psykologisk forsvar – også omtalt med det formål at øge mulighederne for, at samfundet kunne modstå krigens vanskeligheder, viljen til modstand og at modvirke krigens psykiske belastning. Det blev præciseret, at man måtte søge at fremme følelsen af solidaritet med samfundet, fællesskabsfølelsen, tilliden til statsledelsen og landets egne resurser mv.

¹⁴ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

¹⁵ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

¹⁶ H. P. Sørensen havde i 1930'erne som chefredaktør på Social-Demokraten været meget kritisk over for nazisterne, og han måtte forlade redaktørstillingen, da han afviste at trykke nogle nazistvenlige kronikker. Efter krigen blev han overborgmester i København.

¹⁷ Udvalget fik følgende medlemmer: chefredaktør N. Chr. Christensen (Danske Bladudgiveres Samarbejdsudvalg), chefredaktør Niels Hasager (Politiken), chefredaktør Svend Aage Lund (Danske Dagblades Fællesrepræsentation), chefredaktør Knud Ree (Vestkysten), chefredaktør Peder Tabor (Socialdemokraten), redaktør Chr. Brixtofte, administrationschef Chr. Petersen, direktør Orla Rode (Politiken), journalist Carsten Nielsen (Danske Journalisters Fællesrepræsentation), redaktør Aage Petersen, radorådsformand Peder Nørgaard, direktør F. E. Jensen (Statsradiofonien; fra 1959 benævnt Danmarks Radio), chefredaktør Niels Grunnet (Pressens Radioavis), departementschef i statsministeriet J. Elkjær Larsen, departementschef i Indenrigsministeriet J. H. Zeuthen, afdelingschef i Forsvarsministeriet V. Jacobsen, kontorchef i Justitsministeriet K. Kjøge og chefen for Udenrigsministeriets pressebureau Sigvald Kristensen. Senere blev udvalget suppleret med administrationschef E. Schultz (Civilforsvarsstyrelsen) og redaktør G. Næsselund (Ritzaus Bureau). Kontorchef i Statsministeriet B. G. Toft-Nielsen og redaktør i Udenrigsministeriets Pressebureau Sv. Stubbe Østergaard var sekretærer.

¹⁸ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

¹⁹ Betænkningen kan findes i Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv: "Regeringsudvalget for Civilt Beredskab. Udvalget vedr. pressens beredskab m.v."

Efter ønske fra forsvarschefen og chefen for civilforsvaret tilsluttede H. P. Sørensen udvalget sig i betænkningen, at arbejdet med det psykologiske forsvar blev intensiveret og foreslog, at der blev nedsat et permanent råd, der kunne varetage det koordinerende og iværksættende arbejde i fredstid – og som i krigstid kunne danne kernen i det foreslåede informationsråd.²⁰

Betænkningen blev behandlet af regeringsudvalget d. 23. april 1959. Regeringsudvalget besluttede, at det i betænkningen foreslåede permanente udvalg vedrørende pressens beredskab ("presseberedskabsudvalget") blev nedsat. Den 31. marts 1960 blev det oprettet med departementschef Zeuthen som formand²¹.

Presseberedskabsudvalget arbejdede ud fra principperne i H. P. Sørensen udvalgets betænkning.

- 1) at udarbejde og stadig å jourføre detaljerede organisationsplaner og mobiliseringsplaner for informationstjenesten, herunder for det i afsnit 4 omtalte informationsråd under krigsforhold,
- 2) at samarbejde med de offentlige og private organer, der beskæftiger sig med tilsvarende eller tilgrænsende problemer,
- 3) at holde de i afsnit 5 omhandlede retningslinier å jour og foranledige eventuelle fornødne tillægsaftaler til disse retningslinier udarbejdet og godkendt,
- 4) at følge og koordinere oplysningsvirksomheden, som er af betydning for befolkningen med henblik på at øge dennes kendskab bl. a. til de forhold, som må ventes at blive aktuelle i en krigssituation, herunder kendskabet til, hvorledes man bedst vil kunne beskytte sig, og hvorledes myndighederne, herunder forsvarret, tænker sig at imødegå vanskelighederne, og udarbejde pjecer herom,
- 5) at følge den almindelige udvikling inden for det psykologiske forsvar og træffe de nødvendige forberedelser til et dansk forsvar på dette område,
- 6) at følge den til dansk opinion fra udlandet rettede propaganda samt udviklingen i dansk opinion,
- 7) at forestå det detaljerede planlægningsarbejde vedrørende dagbladene, nyhedsbureauernes og radioens beredskab i samarbejde med bl.a. pressens organisationer, statsradiofonien, generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet og regeringsudvalget for civilt beredskab,
- 8) at udpege og gennem kursusvirksomhed, øvelser m.v. at uddanne det nødvendige personel til krigstidsorganisationerne, samt at gøre dagbladene medarbejdere m. fl. fortrolige med de særlige opgaver og det særlige ansvar under krigsforhold.
- 9) I øvrigt at optage opgaver, hvis løsning under den videre planlægning findes at være nødvendig for en forsvarlig tilrettelæggelse af informationstjenesten under krigsforhold, herunder planlægge og samarbejde den særlige informations- og oplysningsvirksomhed, som vil blive nødvendig i dagene omkring et krigsudbrud.²²

*Presseberedskabsudvalgets arbejdsopgaver.*²²

Op til og under de fleste krige har de krigsførende magter massivt og systematisk anvendt psykologisk krigsførelse/forsvar.

Psykologisk krigsførelse udgjorde derfor en reel trussel.

Hitlers psykologiske krigsførelse og nervekrig medførte f.eks., at Tyskland kunne besætte Østrig og Tjekkosllovakiet uden at løbne et skud. Manglende psykologisk forsvar var endvidere en af årsagerne til den nemme besættelse af Danmark eftersom Danmark helt frem til besættelsen stolede på Hitlers fredelige hensigter.²³

²⁰ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

²¹ Det permanente udvalg vedrørende pressens beredskab bestod af repræsentanter for bl.a. Danmarks Radio, dagspressen, Ritzaus Bureau, Danmarks Journalistforbund og statslige myndigheder, bl.a. Civilforsvarsstyrelsen. Følgende medlemmer fra H. P. Sørensen udvalget var med igen: chefredaktør N. Chr. Christensen (Danske Bladudgiveres Samarbejdsudvalg), chefredaktør Svend Aage Lund (Danske Dagblades Fællesrepræsentation), journalist Carsten Nielsen (Danske Journalisters Fællesrepræsentation), chefredaktør Niels Grunnet (Pressens Radioavis), administrationschef E. Schultz (Civilforsvarsstyrelsen) og redaktør G. Næsselund (Ritzaus Bureau) og kontorchef i Statsministeriet B. G. Toft-Nielsen. Fuldmægtig Ebbe Sørensen fra regeringsudvalgets sekretariat var sekretærer.

²² Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

²³ N.L. Tholstrup og O.R.H. Jensen (red) "Vort forsvar" 1964 s. 100

Tyskerne havde under 2. verdenskrig et aggressivt propagandaministerium, der fremhævede fjenden som de onde og dem selv samt deres allierede som de gode. Her foto fra den tyske film "Triumph des Willens". Det altoverskyggende tema i filmen er Tysklands tilbagevendelse som en stormagt, med Hitler som den sande tyske leder, som vil bringe nationen ære.²⁴

Psykologisk forsvar og propaganda blev også i stor udstrækning brugt under Den kolde krig. I østlandene mere direkte end i vesten.

På trods af, at psykologisk forsvar var et stort ønske for forsvaret og civilforsvaret og at det blev nævnt som en af presseberedskabsudvalgets arbejdsopgaver (punkt 5 og 6 i ovenstående opstilling) blev der aldrig arbejdet med det i Danmark²⁵. Årsagen skyldes efter al sandsynlighed det politiske totalforsvars-stemningsskifte der skete i Danmark i løbet af Den kolde krig. Det er endvidere dokumenteret, at Anker Jørgensen blev statsminister i 1972, interessere sig meget lidt for det psykologiske forsvar; og det er blevet hævdet, at Anker Jørgensen og hans regering nærmest modarbejdede det psykologiske forsvar²⁶.

Presseberedskabsudvalget koncentrererede sig yderligere om følgende planlægningsfelter²⁷:

- Organisationsspørgsmålet, herunder dannelse af et informationsråd med lokale afdelinger
- De fysiske foranstaltninger til opretholdelse af nyhedstjenesten. Arbejdet blev koncentreret om:
 - en de facto sammensmeltning af Ritzaus Bureau og Pressens Radioavis
 - opretholdelse af den nødvendige del af Ritzaus Bureaus fjernskrivernetværk
 - tæt samarbejde mellem den selvstændige radiofoni og statsmyndighederne
 - decentralisering af radioen (baseret på FM-senderne der var vanskeligere at forstyrre end mellembølger (AM) og langbølger (LM))
 - oplagring af avisPapir
 - fremstilling af nødavisere samt fortrinsstilling til brændstof til de biler der skulle distribuere aviserne
- Forberedelse af oplysningsvirksomheden i en krigssituation.
- Oplysningsvirksomhed i fredstid – herunder en oplysningspjece.

²⁴ Wikipedia

²⁵ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

²⁶ Bent Jensen "Ulve, får og vogtere - Den Kolde Krig i Danmark 1945-1991" 2014

²⁷ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

Den 8. december 1961 blev udsendelsen "Hvis det sker" sendt på tv. I udsendelsen medvirkede indenrigsminister Lars P. Jensen og embedsmænd fra Civilforsvarsstyrelsen.

På et pressemøde i Udenrigsministeriet d. 8. januar 1962 blev statsministeriets folkepjece "Hvis Krigen Kommer" præsenteret af statsminister Viggo Kampmann, professor P. Brandt Rehberg fra det af statsministeren af 4. februar 1961 nedsatte atomoplysningsudvalg, medicinaldirektør E. Ammundsen og administrationschef E. Schultz fra Civilforsvarsstyrelsen. Pjecen blev derefter uddelt til alle husstande. Pjecen gav gode råd om, hvordan danskerne skulle forholde sig i tilfælde af atomkrig. Forordet er underskrevet af daværende statsminister Viggo Kampmann. Samtidig blev en vejledning fra Civilforsvarsstyrelsen om beskyttelsesrum fordelt.

De to pjecer blev fulgt op af en tv-udsendelse d. 12. januar 1962.

I september 1963 offentliggjorde regeringens atomoplysningsudvalg sin redegørelse "Atomvåbenproblemer". Der blev efterfølgende udarbejdet en forkortet version af redegørelsen.

Folderen "Hvis krigen kommer" blev løbende revideret og fornyet. Den seneste udgave kaldet "Om at overleve" blev udarbejdet i 1988 og blev trykt i to millioner eksemplarer. Den blev dog aldrig omdelt.²⁸

I marts 1965 forelå den første samlede skitse for en plan for pressens beredskab forelagt presseberedskabsudvalget. "Plan for pressens beredskab" så således ud²⁹:

²⁸

http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/user_upload/kulturarv/fysisk_planlaegning/DKKA_baggrundsnotat_v6.pdf

²⁹ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

1. Den centrale informationstjeneste.

(Informationsrådets medlemmer fra Udenrigsministeriet, Forsvarsministeriet og Civilforsvarsstyrelsen aktiveres i takt med centraladministrationens udflytningsplan. Alle andre aktiveres af Sekretariatet for civilt Beredskab.)

2. Den regionale informationstjeneste.

(Aktivering ved civilregionernes foranstaltning)

3. Nyhedstjenesten.

(Aktiveringen opdelt i Plan Eet (forberedelser), Plan Eet Extra (etablering på fredsmæssige lokaliteter) og Plan To (etablering på udflytningslokalitet).

4. Kommunikationsplan, herunder liste over sikrede telefoner hos informationstjeneste, nyhedstjeneste, radio, dagblade og korrespondenter.

(ikke udarbejdet)

5. Danmarks Radios beredskab

(ikke udarbejdet)

6. Dagbladenes beredskab.

(ikke udarbejdet)

7. Retningslinier med hensyn til oplysninger, som ikke bør offentliggøres af hensyn til landets sikkerhed.

8. Vejledning for udarbejdelse af detaljerede planer for de enkelte enheder (enkeltplaner).

Sådanne skal udarbejdes for

- a) Central informationstjeneste
- b) Ritzau - radioavisen (central nyhedstjeneste)
- c) Den enkelte regionale informationstjeneste.
- d) Den enkelte regionale nyhedstjeneste.
- e) Danmarks Radio.

I 1967 blev den endelige plan udsendt.

Senere i 1967 drøftede og vedtog presseberedskabsudvalget nogle ændrede retningslinjer for presseberedskabet på centralt og regionalt niveau:

- På centralt niveau skulle hovedvægten lægges på en gruppe, bestående af 4-5 personer under ledelse af Udenrigsministeriets presse- og kulturafdeling. Denne gruppe skulle formidle kontakten mellem regeringen og dagspressen, radioen og nyhedsbureauerne. Dermed fulgte man civilberedskabslovens princip om sektoransvar – dvs. ansvaret lå hos medierne såvel i freds- som i krigstid.
- Det blev frarådet på regionalt niveau i krigstid at sammenlægge den regionale nyhedsformidling, dvs. redigeringen af dagblade, regional radio mv. under en fælles regional ledelse³⁰.

Ved delegeringen af ansvaret for det civile beredskab til Civilforsvarsstyrelsen i 1974 blev det besluttet, at presseberedskabsudvalget fremover skulle betragtes som et overordnet, godkendende udvalg for presseberedskabsplanlægningen, således at det blev Civilforsvarsstyrelsen der arbejdede med detaljerne bistået af eksperter efter behov. Bevæggrunden var efter alt at dømme, at administrationschef i Civilforsvarsstyrelsen E. Schultz – der var blevet direktør samme sted i 1962 – mente at de oprindelige tanker om tæt statslig styring af pressen under en national krise eller krig – som indgik i H.P. Sørensen udvalgets anbefalinger – ikke længere var muligt.

Det omfattende gamle moralkodeks³¹ som var udarbejdet af H.P. Sørensen udvalget gjorde at regeringen f.eks. kunne få bragt et budskab eller et dementi i en bestemt formulering skulle afvejes i forhold til den journalistiske frihed. Det ansås for vigtigt for befolkningens tiltro til pressen, at pressen kunne udføre sine opgaver som en ansvarlig og kritisk presse uafhængig af myndighedernes kontrol.³²

Flere medlemmer tvivlede også på, at alle medier ville tilslutte sig – endsige respektere – et sådant kodeks. Der blev ikke sat navn på de medier, som man ikke ville kunne stole på, men det kommunistiske Land og Folk var naturligvis et oplagt eksempel. Avisen havde efter en totalforsvarsøvelse i 1977, hvor man havde afprøvet de regionale informations- og nyhedstjenester "afsløret" militærets samarbejde med den kapitalistiske presse, herunder brugen af Civilforsvarets "førerbunker" i Haderslev. Den slags var ikke med til at øge tiltroen til avisens loyalitet i en

³⁰ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004

³¹ Kodekset kan findes i Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv: "Regeringsudvalget for Civilt Beredskab. Udvalget vedr. pressens beredskab m.v."

³² Fra indledningen til Beredskabsstyrelsens "Vejledning om presseberedskabet" 14. juli 1995

krisesituation. Avisen Information kan imidlertid også have været i søgelyset. Avisen blev på et fortroligt møde i Atlantsammenslutningen omtalt som upålidelig, og den havde f.eks. i 1969 røbet fortrolige oplysninger.³³

H.P. Sørensen udvalget havde endvidere aldrig forholdt sig til sanktioner, hvis journalister ikke overholdt kodekset. Dette havde i givet fald været et lovgivningsanliggende som ville skulle indgå i den fuldmagtslov for regeringens beføjelser i krigstid.

Fra midten af 50'erne påbegyndte myndighederne arbejdet med at forberede en fuldmagtslov, som entydigt kunne sikre regeringens beføjelser i krigstid.

Loven blev aldrig sendt til behandling i Folketinget, men et lovudkast blev holdt løbende ajour frem til ca. 1980 lige som en række fagministerier havde "skuffebekendtgørelser" klar, som kunne bekendtgøres i det øjeblik fuldmagtsloven var blevet vedtaget.

Fuldmagtsloven var særligt tænkt som bemyndigelse til at rekvirere ejendom til landets beredskab, at gennemføre pengepolitiske indgreb såsom prisreguleringer og produktionsregulering af de for totalforsvaret livsvigtige produktionsvirksomheder, regulering af bil-, lastbil-, bus-, jernbane-, søfarts- og lufttransportmulighederne, kontrol med post- og teletrafikken, fravigelse af ligsynsloven og visse forenklinger af retsplejeloven.

Der var ikke udarbejdet planer om indførelse af pressecensur i fuldmagtsloven.^{34 35}

Schultz ønskede i stedet at stile mod et tillidsforhold mellem staten og medierne, således at disse i givet fald udviste tilbageholdenhed.³⁶

Det var oprindeligt foreslået, at den statslige informationstjeneste skulle ledes af et stærkt informationsråd. Alene informationsrådet størrelse gjorde rådet umuligt i praksis.

Udenrigsministeriet kunne i kraft af sine ambassader og andre danske repræsentationer i udlandet såvel indsamle informationer fra udlandet og fortolke dem. Det blev derfor besluttet, at Udenrigsministeriet skulle have ansvaret for at informere regeringen i krigstid.

På tilsvarende måde blev det besluttet, at regionsamtmandene selv måtte organisere den regionale informationstjeneste, således at regionsledelsen fik indsamlet fornødne informationer og for at de informationer som befolkningen har behov for kom ud.³⁷

Presseberedskabsudvalget måtte derfor starte forfra med en del af planlægningsarbejdet – og skulle endvidere medtage den regionale pressetjeneste i planlægningsarbejdet idet disse lokale krigstidsadministrationer ikke var blevet indtænkt i det tidligere arbejde. Presseberedskabet skulle fremover deles i to – "*statens informationstjeneste*" og "*mediernes nyhedstjeneste*".³⁸

I et samråd med folketingsudvalget for civilt beredskab d. 27. februar 1980 gjorde indenrigsministeren rede for "linjerne i en kommende struktur for presse- og informationsberedskabet" og i efteråret udarbejdede Civilforsvarsstyrelsen retningslinjer for presseberedskabet på baggrund af den principskitse, der var blevet godkendt af folketingsudvalget for civilt beredskab. Retningslinjerne blev efterfølgende sendt til udtalelse og blev derefter forelagt Indenrigsministeriet til endelig godkendelse.³⁹

Bestemmelserne for presseberedskabet blev godkendt d. 8. september 1981 og udsendt 25. september.

³³ Politiken 26.4.1976. For eksempler på tvivlsomme artikler se Ekstra Bladet 13/2 1974 og 30/1 1978 samt Land og Folk 23/2 1984. Informations rolle under Kejsergade-tumulterne i 1968 er beskrevet i Jensen "Ulve, får og vogtere - Den Kolde Krig i Danmark 1945-1991" 2014 kapitel 5

³⁴ Poul Holt Pedersen og Karsten Pedersen "Danmarks dybeste hemmelighed. REGAN VEST – regeringens og kongehusets atombunker" 2. udgave 2012 samt Indenrigsministeriet "Beretning til folketingsudvalget angående civilt beredskab vedr. arbejdet inden for det civile beredskab" 1961 ff.

³⁵ Under Tysklands besættelse af Danmark under 2. verdenskrig var der heller ikke censur, men en frivillig aftale mellem Udenrigsministeriet og pressens organisationer hvorefter meget pressestof kun kunne offentliggøres efter forudgående godkendelse af udenrigsministeriets pressebureau.

³⁶ Brev fra direktør i Civilforsvarsstyrelsen E. Schultz til indenrigsministeriet 5. april 1979 "Nyheds- og informationstjenesten i krig"

³⁷ Poul Holt Pedersen og Karsten Pedersen "Danmarks dybeste hemmelighed. REGAN VEST – regeringens og kongehusets atombunker" 2. udgave 2012, brev fra direktør i Civilforsvarsstyrelsen E. Schultz til Indenrigsministeriet 5. april 1979 "Nyheds- og informationstjenesten i krig" samt referat af direktør i Civilforsvarsstyrelsen E. Schultz foredrag på totalforsvarskursus september 1980.

³⁸ Brev fra direktør i Civilforsvarsstyrelsen E. Schultz til indenrigsministeriet 5. april 1979 "Nyheds- og informationstjenesten i krig" samt Referat af 23. møde i udvalget vedrørende pressens beredskab den 6. november 1980.

³⁹ Per Heinkel Winther "Det civile beredskabs historie". Notat udarbejdet november 2004.

CIVILFORSVARSSTYRELSEN

Stockholmsgade 27,
2100 København Ø, den 26. SEP 81
TM. (01) 38 65 45

MF/LP

FKC	HA
PIT 127/22	
50737 28.SEP81	

Brev nr.

738

3. kt. Journal nr. 220-d
(Endes udført ved besvarelse)

Til: Samtlige ministerier.
Generaldirektoratet for DSB.
Post- og Telegrafvæsenet.
Forsvarskommandoen.

Eft.: Indenrigsministeriet.

Emne: Bestemmelser for Presseberedskabet.

./.
Hoslagt oversendes "Bestemmelser for presseberedskabet på centralt plan" og "Bestemmelser for det regionale presseberedskab".
Bestemmelserne er under 8. september 1981 godkendt af Indenrigsministeriet og danner herefter grundlaget for den videre planlægning af presseberedskabet.

Man har herfra orienteret civilregionerne, Danmarks Radio, Danske Dagblades Forening, Dansk Journalistforbund, Ritzaus Bureau og presseberedskabsudvalgets medlemmer om ovenstående.

Schultz
Schultz

M. Flemin
/M. Flemin

Bestemmelser for presseberedskabet.⁴⁰

I det følgende gennemgås enkeltplanerne for

- Den centrale informationstjeneste.
- Ritzaus Bureau og Radioavisen (den centrale nyhedstjeneste)
- Den regionale informationstjeneste
- Den regionale nyhedstjeneste
- Danmarks Radio og aviserne

⁴⁰ Se bilag for den fulde tekst.

7. Den centrale informationstjeneste

Ifølge sektoransvarsprincippet skulle de myndigheder, der havde ansvaret for et område i fredstid også bevare ansvaret i krigstid.

I fredstid var det de enkelte myndigheder, der skulle varetage information til befolkningen. Myndighederne havde pressesekretærer og informationschefer til dette.

Havde de brug for vejledning kunne denne fås i Statens informationstjeneste⁴¹ (der ikke må forveksles med den centrale informationstjeneste).

Den centrale informationstjeneste kunne virke på døgnbasis. Den skulle ledes af Udenrigsministeriets presseafdeling med kontinuerlig bistand fra Forsvarskommandoen, Forsvarets Efterretningstjeneste, Statens Informationstjeneste samt andre ministerier efter behov.

Den centrale informationstjeneste ville under krise eller krig flytte med regeringen i de såkaldte udflytningsanlæg.

I udflytningsanlægget har der derfor været berammet to vagthold bestående af en leder og to medarbejdere fra Udenrigsministeriet, en informationschef fra Civilforsvarsstyrelsen og en presseofficer fra Forsvarskommandoen.

Desuden ville der være bistand fra en konsulent fra Statens Informationstjeneste, en forbindelsesgruppe fra Forsvarets Efterretningstjeneste samt teknikere fra Post & Telegrafvæsenet/TDC.

Af praktiske årsager havde den centrale informationstjeneste og den centrale nyhedstjeneste et lokalitetsfællesskab i det østlige udflytningsanlæg. Herfra var der mulighed for umiddelbar kontakt mellem regering, presse og radioavis, og det var for myndighederne placeret i denne lokalitet muligt umiddelbart at udsende radiomeddelelser til befolkningen og at holde sig orienteret om de af pressen formidlede nyheder (se det efterfølgende kapitel om den centrale nyhedstjeneste).

⁴¹ Statens Annonce- og Reklamebureau blev oprettet i 1937 og havde til opgave at varetage annoncering i dagblade for alle statsinstitutioner med undtagelse af Statsbanerne samt at rådgive om annonceres udformning. Bureauet skiftede i 1975 navn til Statens Informationskontor og fik samtidig udvidet sit ansvarsområde til bl.a. også at omfatte rådgivning af borgerne ved henvisning til statslige myndigheder, hvilket bl.a. skete ved indslag i tv-programmet OBS, og året efter overtog kontoret udgivelsen af Statstidende. I 1978 blev navn ændret til Statens Informationstjeneste og igen i 1991 til Statens Information.

8. Ritzaus Bureau og Radioavisen (den centrale nyhedstjeneste)

Helt fra 1956, hvor regeringen nedsatte det såkaldte H.P. Sørensen udvalg var det underforstået, at det var Ritzaus Bureau og Radioavisen, der var de vigtigste aktører i presseberedskabet.

Dagbladene forestod radioens nyhedsformidling gennem Pressens Radioavis fra 1926, som udsendtes af Statsradiofonien (fra 1959 kaldet Danmarks Radio), men blev redigeret af repræsentanter for dagspressen.

I begyndelsen bestod Radioavisen især af kortfattede aftenudsendelser med oplæsning af telegrammer fra Ritzaus Bureau, der siden 1866 har været Danmarks største nyhedsbureau.

I 1964 overtog Danmarks Radio redigering og drift af radionyhederne og omdøbte Pressens Radioavis til Radioavisen.

Af praktiske årsager delte den centrale nyhedstjeneste – dvs. Ritzaus Bureau og Danmarks Radio – udflytningsfaciliteter sammen med den centrale informationstjeneste selv om de enkelte medier i nyhedstjenesten selv skulle sørge for, at de havde de fornødne faciliteter til at virke under krise eller krig jævnfør sektoransvarsprincippet.

Radioavisen har således haft lokaler til radioudsendelse i alle regeringens udflytningsanlæg.

Spørgsmålet om direkte tv-udsendelser fra regeringsanlæggene var drøftet allerede under anlæggenes projektering. Der var imidlertid knyttet væsentlige tekniske problemer til ønsket i form af stort strømbehov, afgivelse af kraftig varme, behov for støjdemping osv.

Hertil kom yderligere, at tv udsendelser i de første årtier var meget sårbare, idet de gik via samme hovedstation i København og fordi netværket kun rådede over nødstrøm til lydsiden men ikke den væsentligt mere strømkrævende billedside.

Under forudsætning af at systemet var intakt vil der dog være mulighed for tv optagelse ved hjælp af opstilling af en teknikervogn.

Regeringsbunkerne

Efter 2. verdenskrig blev der indrettet beskyttede lokaliteter til de vigtigste dele af centraladministrationen i underkælderen på Christiansborg. Lokalerne blev kaldt "kommandobunkeren".

Det er endnu ubelyst i hvilket omfang presseberedskabet skulle være repræsenteret dér.

I februar 1952 fastslog regeringsudvalget for civilt beredskab, at kommandobunkeren under Christiansborg ikke ville være formålstjenlig, idet det måtte antages, at Slotsholmen kunne blive et egentligt mål for bombeangreb.

Regeringsudvalget for civilt beredskab foreslog i marts 1957, at der blev etableret et beskyttet opholdssted for regeringen i København i tilfælde af et pludseligt angreb.

Vurderingen var nemlig, at der i en sådan situation ikke ville være tid til at blive transporteret ud af byen, og at psykologiske grunde talte for at regeringen blev i byen.

"Nyboder lille bunker" blev indrettet til formålet. Bunkeren indeholdt kun fem rum, hvoraf de to af dem blev slået sammen til ét stort møderum. Det næststørste rum blev anvendt til tekniske installationer. Det ene af de små rum blev indrettet til opholdslokale og samtalerum – og det sidste som radiostudie.

Hvis regeringen påbegyndte en udflytning til bunkeren, skulle der ske en samtidig udflytning af centraladministrationen til blandt andet kommandobunkeren under Christiansborg.

I 1994 overgik villaen oven for Nyboder lille bunker fra at være inspektørbolig, der var beboet af pedellen, til at være fritidshjem. Ved en fejl formåede de nye brugere af huset at åbne nedgangen til Nyboder lille bunker i stedet for

nedgang til den kælder, der ligger klods op af bunkeren. I bunkeren fandt de en tidslomme med antikverede telefoner, kort over Danmark med nogle strategiske markeringslinjer og et lille rum med et "Danmarks Radio" skilt på døren. I dette lille radiorum lå en instruktion til speakeren, der var dateret 1962.⁴² Radiostudiet fotograferet i 2010, hvor bunkeren blev benyttet som lager.⁴³

Til en udflytning ud af København havde man tænkt sig at anvende Gurrehus, som var ejet af staten, og hvor det var muligt at indrette det fornødne antal kontorer til regeringen. Der var ikke overnatningsmuligheder for regenten, regeringen, og der var heller ikke plads til embedsmændene, som nødvendigvis skulle opholde sig i nærheden af regeringen for at gøre regeringen handlekraftig.

De udflyttede dele af centraladministrationen skulle i stedet virke fra nærliggende skolebygninger og lignende.

Der fandtes på daværende tidspunkt ikke anvendelige beskyttede faciliteter til hverken regering eller embedsmænd i området, men det var allerede da under overvejelse.

I 1958 blev der bevilget midler til en bunker i nærheden af Gurrehus. Bunkeren blev opført de efterfølgende år.

Bunkeren blev kaldt BOC, hvilket er en forkortelse for Beredskabs Operations Center.

Bunkeren var på ca. 1.000 kvadratmeter og var bygget til at rumme i alt cirka 80 personer. Den blev indrettet med et møderum, et antal en- og topersoners kontorer samt køjer til regeringen, departementscheferne og kontorpersonale.

Selv om der på daværende tidspunkt var tale om et meget stort anlæg, var det givet, at der kun var plads til en yderst begrænset videreførelse af centraladministrationen fra dette anlæg.

Resten af centraladministrationen måtte stadig arbejde og hvile i omegnen i de bygninger, der efterhånden blev kaldt "satellitterne", og som fik en kraftig udbygning af teleinstallationerne.

Bunkeren stod færdig i 1961.

I starten af 60'erne blev der brugt flere milliarder kroner i nutidens priser på at øge teleberedskabet. Udlandscentralerne blev forstærket, og de vigtige mellembyks kabelforbindelser blev omlagt, så de blev ført uden om forventede bombemål – f.eks. broer, tunneler og visse byer.

Da der under krigsforhold måtte forudses kraftige skader på ledningsnettet og derfor behov for prioritering af udbudringer af skaderne, etableredes under Forsvarsministeriet et koordinerings- og prioriteringsorgan kaldet NALLA (National Long Lines Agency).

NALLA blev også kontaktpunkt mellem teleadministrationerne og brugerne i beredskabet – dvs. i første omgang forsvaret, senere civilforsvaret og senere øvrige krigsvigtige civile myndigheder. I fredstid skulle brugere med ønske om direkte punkt-til-punkt-kredsløb mellem f.eks. kommandocentraler og til sirener, kontakte generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet. I krigstid skulle brugerne henvende sig til NALLA, der videregav ønsket. Ansvar for NALLA blev overført til Post- og Telegrafvæsenet i august 1975.

Med henblik på at sikre afviklingen af totalforsvarsvigtig telefontrafik under særlige forhold udpegede de civile myndigheder, civilforsvaret og det militære forsvar essentielle telefonabonnementer. Telefonsikringsordningen gav de udpegede beredskabsaktører – dvs. også nøglepersoner i informationstjenesten og nyhedstjenesten – mulighed for telefonopkald også under forhold, hvor almindelig telefontrafik ikke kunne finde sted – dvs. få klartone forud for alle andre abonnenter.

For at give offentligheden mulighed for at foretage opkald efter f.eks. hjælp blev alle offentlige mønttelefoner omfattet af sikringsordningen.

Sikret adgang kunne indføres i en kortere eller længere periode i hele landet eller i begrænsede områder under ekstraordinære omstændigheder.

Der var tillige en blokeringsordning, der ved aktivering medførte spærring for afgående opkald fra alle ikke-essentielle abonnementer.

Beslutningen om iværksættelse af blokeringen skulle træffes af NALLA-komiteen.

Da den nye tele-reguleringsinstans - Telestyrelsen - blev oprettet i 1990 blev det samtidig besluttet, at BOC skulle være udflytningslokalitet for Generaldirektoratet for P&T, Telestyrelsen og NALLA, der hørte under den nye styrelse.

BOC bunkeren stod nemlig ledig eftersom en ny og større BOC2 bunker i nærheden havde overtaget funktionen som regeringsudflytningsanlæg.

I maj 1979 blev der gjort status på presseberedskabet. Der var i såvel den vestlige regeringsbunker – REGAN VEST – som åbnede i 1969 samt i den østlige regeringsbunker - BOC2 i REGAN ØST komplekset - installeret fjernskriverudstyr mv. til brug for Ritzaus Bureau og Danmarks Radio.

42 Kilde: Dines Bogø 2012. Læs mere om Nyboder bunkerne her: www.lokalhistorier.dk/Nyboder

43 Foto: Martin Lind.

2. marts 1976 blev BOC2 afleveret til Civilforsvarsstyrelsen.

Fra Nordsjællands Bygningsdistrikt deltog Bygningsdistriktschefen, arkitekt Bent Rasmussen, ingeniør Hans Olsen og maskinmester Aa. Foged Jensen, som skulle holde anlægget i drift fremover. Derudover deltog kommandantskabet fra Gurrehus og repræsentanter fra Civilforsvarsstyrelsen og Danmarks Radio.

Mens REGAN VEST har sin mast et stykke fra selve anlægget var den placeret lige ved siden af BOC2 hvilket gør bunkeren mere sårbar, da en mast kan spores, hvis man sender fra den. Samtidig er master synlige i landskabet.⁴⁴

Af praktiske grunde afsatte Civilforsvarsstyrelsen lokaler til den centrale nyhedstjeneste i form af lokaler til Ritzaus Bureau og Radioavisen inklusiv mulighed for nødredigering af radioavisen samt radiostudie i BOC2 i det østlige udflytningsanlæg⁴⁵

Det begrænsede studie i REGAN VEST.⁴⁶

Udstyret i BOC2 udflytningsanlægget i Østdanmark (REGAN ØST) var mere avanceret end i REGAN VEST i Vestdanmark. I BOC2 blev der f.eks. opstillet specialudstyr, som skulle modtage udenlandske radioudsendelser som et supplement for myndighederne til at vurdere trusselsbilledet. To teknikere fra Danmarks Radio skulle betjene udstyret, men informationerne skulle bearbejdes af den centrale informationstjeneste. Udstyret blev installeret i 1989 og var det mest moderne udstyr på daværende tidspunkt. Eneste to ulemper er, at udstyret – i modsætning til alt andet ved bunkeren – ikke kan tåle nogen som helst rystelser. En anden ulempe er, at udstyret aldrig blev koblet til Gladsaxesenderen, som planlagt, hvorfor det reelt var uanvendeligt.

⁴⁴ Foto: Poul Holt Pedersen og Karsten Pedersen "Danmarks dybeste hemmelighed. REGAN VEST – regeringens og kongehusets atombunker" Billesø & Baltzer 2012 og www.reganvest.dk

⁴⁵ Civilforsvarsstyrelsen, foredragsmateriale til Totalforsvarskursus. 5.kt.j.nr. 86-220-d3 ETB 1253d

⁴⁶ Foto: Poul Holt Pedersen og Karsten Pedersen "Danmarks dybeste hemmelighed. REGAN VEST – regeringens og kongehusets atombunker" Billesø & Baltzer 2012

9. Den regionale informationstjeneste

Civilregionen skulle i krigstid flytte ud med følgende:

- Regionsamtmanden.
- Regionsamtsmandens sekretariatschef (stedfortræder for regionsamtsmanden) og sekretariat.
- Amtskommunale og kommunale rådgivere.
- Sundheds- og sygehusberedskab.
- Regionstransportchef, entreprenørsektion, olie, gas- og elforsyning, forsyningskontor (fødevarer, råstoffer mv.), arbejdskraftsektion, Post- og telegrafvæsenet, repræsentanter fra DSB og busselskaber.
- ABC-mandskab.
- A/F sektion (administration og faglig tjeneste (dvs. logistik)).
- Regional informationstjeneste

Civilregionens stabsorganisation skulle først etableres fuldt ud under krise eller krig:

- Sekretariatschefen ville blive regionsamtsmandens stedfortræder og nærmeste hjælper. Sekretariatschefen ville få ansvar for at holde regionsamtsmanden løbende orienteret om den generelle situation og om forhold inden for de enkelte sektioner (fagområder), forelægge sager til beslutning, overvåge samarbejdet i regionen, varetage det generelle samarbejde med de centrale myndigheder og holde sig orienteret vedrørende sager, hvor de enkelte sektioner havde kontakt med de overordnede myndigheder samt indkalde til og tilrettelægge fælles møder.
- Et sekretariat ville få til opgave at koordinere civilregionens interne virksomhed, varetage det generelle samarbejde med de sideordnede myndigheder samt tilsvarende forbindelse til amter og kommuner.
- Informationstjenesten skulle på vegne af regionsamtsmanden varetage kontakten til dagspressen og regionalradioen – og derved befolkningen i regionen.

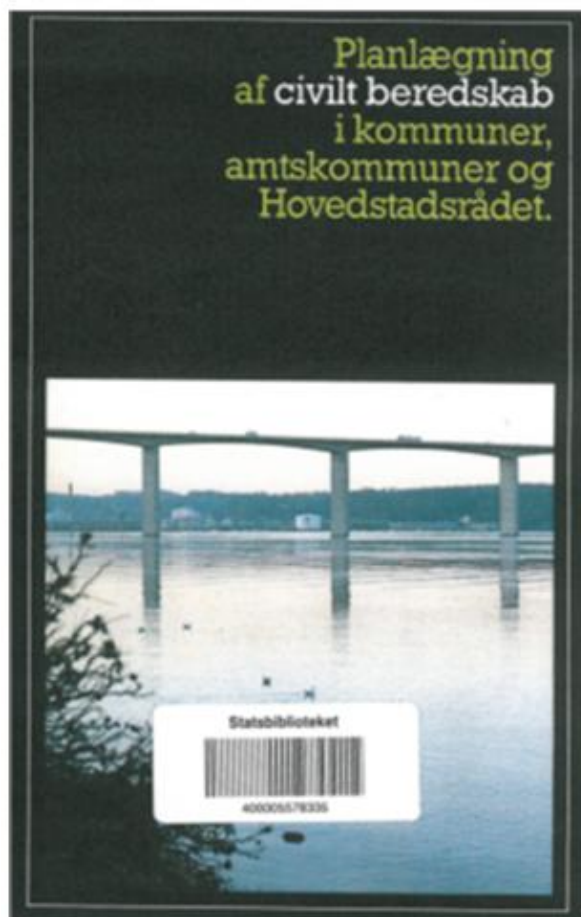
Regionsamtmanden - og dennes administration - havde endvidere til opgave at holde centraladministrationen (dvs. ministerier og styrelser) orienteret om situationen inden for det civile beredskab i regionen samt at formidle informationer fra landsdelsadministrationen og regeringen ud.

Civilregionens informationstjeneste havde under en krise eller krig til opgave at holde pressen løbende orienteret om den ekstraordinære situation, give instruktioner i overlevelse, at formidle officielle meddelelser fra regionsamtsmanden, at arrangere pressemøder, at orientere regionsledelsen om vigtigste nyheder, at rådgive regionsledelsen og at besvare spørgsmål fra pressen bl.a. om hvilke oplysninger, som kunne berøre statens sikkerhed.

I 1983 blev beredskabet forhøjet som følge af fare for, at en russisk atomdreven satellit ville styrte ned over Danmark og medføre ødelæggelser og radioaktiv stråling. Satellitten endte med at styrte ned i det Indiske ocean efter at have fløjet direkte ind over Danmark på sin sidste tur. På det efterfølgende presseberedskabsudvalgsmøde undrede Udenrigsministeriets repræsentant sig over, at det var Miljøstyrelsen, der havde haft monopol på at meddele informationer selv om Udenrigsministeriet var involveret i begivenhederne. Danmarks Radio oplyste, at de efter aftale med Miljøstyrelsen havde varskoet Radioavisens medarbejdere om, med hvilken hastighed forskellige orienteringer skulle bringes, afhængigt af, om satellitten faldt ned på dansk territorium eller ej. Formanden for udvalget mente, at det havde været hensigtsmæssigt eftersom radioaktiv forurening hørte under Miljøstyrelsen og

mente at denne særlige situation hørte uden for det øvrige beredskab. Billedet af bunkernedgangen er af Bernstorffbunkeren i Region VI⁴⁷.

Information af lokalsamfundet

En af kommunens vigtigste opgaver bliver at holde borgerne informeret under krig eller truede udsigt til krig. En løbende orientering om situationen er væsentlig for, at befolkningen psykisk kan leve med det pres, som en krig vil udsætte den for. Information kan også medvirke til, at den enkelte gør sig klart, hvordan han eller hun bedst kan klare de mangler og problemer, der er en følge af krigen. Endelig er det nødvendigt, at befolkningen holdes orienteret om, hvad kommunen gør for at hjælpe folk i nød (rationering, folkebespisning og lignende). Det er væsentligt, at kommunens civilforsvar og civile beredskab koordinerer formidlingen af informationer til borgerne. Kommunen må overveje alternative muligheder for informationsformidling, f.eks. gennem pressen (lokalaviser), civilregionens informationstjeneste, lokalradioer, højtalervogne, husstandsdelte meddelelser eller andet.

I 1985 udarbejdede Civilforsvarsstyrelsen en pjece, der omtalte de store træk af den civile beredskabsplanlægning, der skulle foretages i kommunerne. I den blev det præciseret, at en af kommunens vigtigste opgaver under krise eller krig bliver at holde borgerne orienteret blandt andet om hvad kommunen gør for at hjælpe folk der er i nød⁴⁸. Informationen skulle gives til borgere via civilregionernes informationstjeneste, lokalradio, lokalaviser, højtalervogne eller husstandsdelte meddelelser.⁴⁹

47 Referat af 24. møde i udvalget vedrørende pressens beredskab den 18. februar 1983. Foto: Ekstra Bladet 24. januar 1983.

⁴⁸ Poul Holt Pedersen og Karsten Pedersen "Danmarks dybeste hemmelighed. REGAN VEST – regeringens og kongehusets atombunker" 2. udgave 2012

⁴⁹ Civilforsvarsstyrelsen "Vejledning for planlægning af det civile beredskab i kommuner, amtskommuner og Hovedstadsområdet" 1985.

10. Den regionale nyhedstjeneste

I REGAN VEST var der – i modsætning til i REGAN ØST ikke afsat plads og udstyr til den centrale nyhedstjeneste hvorfor Danmarks Radio i midten af 1970'erne havde aftalt, at den vestre nyhedstjeneste skulle anvende Danmarks Radios 300 m² store sikringsrum under radio- og tv-huset i Aarhus.

Aftalen gik på, at Danmarks Radio skulle udføre rå-rummet med lyddæmpning, inventar og sendeudstyr, montere nødstrømsanlæg samt afvaskningscentral, men at rummet ikke skulle monteres færdigt til brug. Aftalen blev imidlertid aldrig implementeret⁵⁰. Der var derfor alene mulighed for at anvende Ritzaus Bureaus rundkastningsnet i REGAN VEST og Danmark Radio kunne via et lille studie foretage improviseret udsendelse via rundkastningsnettet.

I modsætning til Danmarks Radios centrale programproduktion (se kapitlet Danmarks Radio) blev der aldrig etableret beskyttede faciliteter til Danmarks Radios distrikter, der sendte regionalradio.

Den regionale nyhedstjeneste baserede sig således udelukkende på fredstidslokaliteterne rundt omkring i landet.

Distrikterne havde de pligtige sikringsrum, nødstrømsforsyning samt prioriterede telefonlinjer. Danmarks Radio overvejede af flere omgange at forberede sikringsrummene som nødstudier, men prioriterede aldrig at gennemføre planerne.

Transmissionsforbindelserne og sendefaciliteterne var anlagt og vedligeholdt af Post & Telegrafvæsenet. Post & Telegrafvæsenet havde derfor også ansvaret for sikringen af netværket. De kredsløb, der benyttedes til radiofoniprogrammer var opført i den vitale kategori hvorved en øjeblikkelig omlægning var sikret i tilfælde af afbrydelse ved skader. Kredsløbene var samtidig optaget i NALLA's registratur der sikrede, at de indgik i den samling af livsvigtige kredsløb, der i en mangelsituation blev højt prioriteret. Hertil kom, at der foruden teleadministrationernes kredsløb også fandtes mulighed for overføring af landsprogrammerne ad trådløs vej mellem de enkelte sendestationer (Ball empfang).

Regionalradioernes muligheder for transport af programmer til de lokale FM-sendere var i tilfælde af kabelskader begrænsede.⁵¹

FM-sendere og de landsdækkende AM-sendere ansås for en uoverkommelig opgave at sikre bortset fra nødstrømsforsyning⁵² og til en hvis grad indhegning. Reserver for stationerne kunne i en vis grad tilvejebringes ved brug af mobilt sendeudstyr.⁵³

Alle Danmarks Radios faciliteter samt Post & Telegrafvæsenets FM/TV stationer, radiokædetårnene, kanalomsætterne samt forstærker- og relæstationer blev optaget på totalforsvarets liste over bevogtningspunkter i en beredskabssituation.

Presseberedskabsplanlægningen berørte kun den frie del af Danmark; dvs. ikke områder, der var besat idet det var forudsat, at sendere mv. var taget af fjenden, som selv ønskede at bruge faciliteterne til psykologisk krigsførelse.

⁵⁰ Notat fra Danmarks Radio Sikkerhed og beredskab til Økonomidirektøren 24/1 1984

⁵¹ Civilforsvarsstyrelsen "Bilag til notat af 7. juni 1983"

⁵² Iværksat og bekostet af DR i 1967. I de af Danmarks Radio bevilgede penge var også planlagt penge til styrkelse af Ball-empfang systemet samt penge til en vis sikring af sendemulighed i nærheden af senderen. Pengene strakte dog kun til etablering af nødkraft. Notat fra Danmarks Radio Sikkerhed og beredskab til Økonomidirektøren 24/1 1984

⁵³ Civilforsvarsstyrelsen "Bilag til notat af 7. juni 1983"

11. Danmarks Radio

Danmarks Radio skulle sammen med Ritzaus Bureau udgøre kernen i den planlagte nyhedsformidling under krise og krig.

Ritzaus Bureau var udvalgt fordi det var det eneste danske nyhedsbureau, som også dækkede udlandet. Ritzaus Bureau var i modsætning til de øvrige nyhedsbureauer endvidere uden politisk tilknytning.

Det politiske tilhørsforhold var efter alt at dømme også baggrunden for den bekymring Danmarks Radios generaldirektør Hans Sølvhøj gav udtryk for over for PET's chef i 1963. Ifølge generaldirektøren risikerede man, at Danmarks Radio i tilfælde af krig blev lammet af aktioner iværksat af kommunistiske tillidsmænd. Han ville derfor give PET en liste over visse medarbejdere, så PET kunne foretage en grundig undersøgelse af deres forhold.

Ud over at virke som informations- og nyhedstjeneste skulle Danmarks Radio også i en krisesituation medvirke til alarmering af forsvarets personel. For at sikre, at denne funktion kunne opretholdes, var der blevet ansat en major som beredskabsansvarlig i Danmarks Radio.

Frygten var altså, at kommunister i Danmarks Radio ikke alene ville sabotere myndighedernes mulighed for at holde borgerne informeret, men at de også ville søge at forhindre den mobilisering, der skulle forsvare Danmark mod et angreb fra Warszawapagten.⁵⁴

Danmarks Radio var endvidere meget langsom til at opfylde sine beredskabsforpligtelser.

Radioens almene beredskabsforpligtelse (nyhedsformidling) blev allerede i starten af 1960'erne kritiseret over for folketingsudvalget for civilt beredskab idet Danmarks Radio ikke rådede over egne udflytningslokaliteter. Selv om der blev skrevet det var et *"påtrængende spørgsmål... [der] må tillægges høj prioritet i det kommende arbejde"*⁵⁵ skete der ikke mere.

2. januar 1984 skrev Ministeriet for kulturelle anliggender derfor til Danmarks Radio, at *"udbygningen af de aftaler, der allerede er indgået mellem Danmarks Radio og Civilforsvarsstyrelsen er en af de højst prioriterede opgaver inden for planlægningen af det civile beredskab, herunder sikringen af kommunikationen til befolkningen i en beredskabssituation. Indenrigsministeriet har i denne forbindelse påpeget, at det er en forudsætning for aftalernes opfyldelse, at Danmarks Radio har den fysiske mulighed for at varetage informationsformidlingen i en beredskabs- og krigssituation... og indenrigsministeriet har på denne baggrund anmodet kulturministeriet om at gøre Danmarks Radios ledelse opmærksom på det ønskelige i en snarlig forstærkning af beredskabet."*⁵⁶

Aftalen medførte derfor, at Danmarks Radio langt om længe etablerede et sikret nødstudie under Radiohuset på Rosenørns Allé på Frederiksberg.

Studiet blev indviet i 1986 og havde plads til journalister og tilhørende teknikere.

Nødradiostudiet blev indrettet i et gammelt sikringsrum. Selve det bygningsmæssigt sikrede område var på lidt over 30 kvadratmeter og rummede studie, redaktionslokale og hvilerum. Uden for fandtes der nødstrømsgenerator, kopimaskiner, kogeplader mv., så det samlede areal nåede op på ca. 150 kvadratmeter.

Nødstudiet var fuldt selvforsynet med 600 kVa nødgenerator, diesel til mindst en uge, gastæt ventilationsanlæg, køkken, mad, vand, tæpper, vaskemuligheder, klortabletter, geigertæller, beskyttelsesdragter og tørkloset.

Radioen var valgt som medie, fordi befolkningen nemmere kan medbringe en radio end et fjernsyn i et sikringsrum, fordi det er hurtigere at udsende meddelelser i radioen og fordi radioudsendelser kan sendes med et minimum af mandskab og strømforbrug.

Mange radioer sidder endvidere i biler – eller har batterier – og kan derfor fungere, selvom strømmen var afbrudt. Fjernsynet ville kun blive brugt, hvis det ikke medførte en risiko for tv-medarbejderne.

Parallelt med bestemmelserne for presseberedskabet på centralt plan samt bestemmelserne for det regionale presseberedskab (begge september 1981) blev der med virkning fra 1. august 1981 indgået en "Aftale mellem Civilforsvarsstyrelsen og Danmarks Radio om hurtig alarmering af befolkningen i større områder i krisesituationer". Aftalen havde til formål at give befolkningen hurtig information og vejledning om forholdsregler i katastrofesituationer.

Alarmordningen omfattede afgivelse af et sirenesignal med betydningen "Gå inden døre, lyt til radioen, hvor nærmere oplysning og instruktion vil blive givet" samt efterfølgende udsendelse af meddelelser gennem Danmarks Radio.

Aftalen forpligtigede Danmarks Radio til at udsende krisemeddelelser til befolkningen på anfordring af Indenrigsministeriet/ Civilforsvarsstyrelsen, Miljøministeriet/ Miljøstyrelsen, Forsvarsministeriet/ forsvarskommandoen samt politimestrene eller politidirektøren.

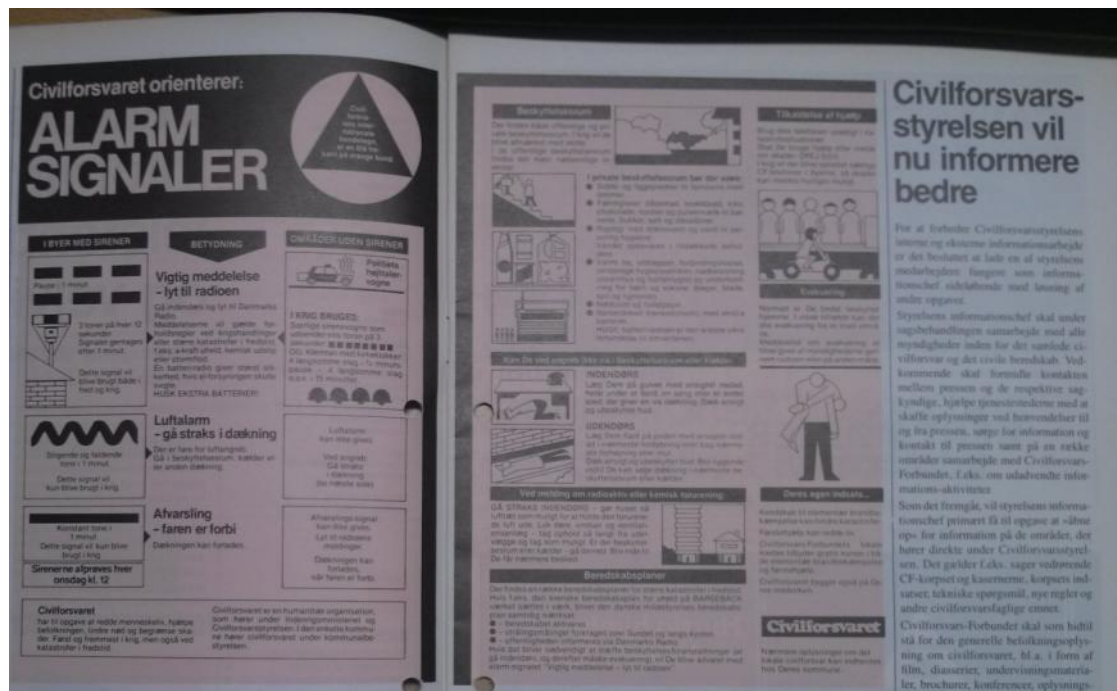
Journalisterne skulle i forbindelse med den ordrette oplæsning af krisemeddelelser starte og slutte med at sige, at det var en beredskabsmeddelelse fra den pågældende myndighed. Bagefter var journalisterne frit stillet i forhold til at uddybe og forklare meldingen, indhente kommentarer til den og fortsætte nyhedsdækningen på området fuldstændigt som normal nyhedsdækning.

Ordningen blev bekendtgjort i OBS-udsendelser, via informationssider i telefonbøger samt særtryk af disse informationssider på posthuse, biblioteker og politistationer.

⁵⁴ FM 1. kt., 120.2-1.7. Notat "Kodeord for anvendelse ved henvendelse til Danmarks Radio om alarmering og ikraftsættelse af mødebefalinger, herunder mobilisering" 26.8 1980; UM 105 M 38. Referat af møde 23.5.1966 i Bent Jensen "Ulve, får og vogtere - Den Kolde Krig i Danmark 1945-1991" 2014

⁵⁵ Indenrigsministeriet "Beretning til folketingsudvalget angående civilt beredskab vedr. arbejdet inden for det civile beredskab" diverse år.

⁵⁶ Brev fra Ministeriet for kulturelle anliggender til Danmarks Radios Generaldirektør 2. januar 1984.

Telefonbog fra 1981.

Internt i Danmarks Radio førte aftalen til debat om hvorvidt medarbejderne havde pligt til at deltage i det civile beredskab. Det førte til et internt notat, hvor der blev henvist til såvel civilforsvarsloven, "hvorfor konklusionen må være, at DR's medarbejdere er pligtige at påtage sig de opgaver, aftalen omfatter"⁵⁷.

For at afmystificere og for at informere medarbejderne valgte Danmarks Radios samarbejdsudvalg i juni 1982 at offentliggøre aftalen med Civilforsvarsstyrelsen, Danmarks Radios egne instrukser samt fulde informationer om det planlagte nødstudie under Radiohuset i Danmarks Radios interne blad Dråben⁵⁸.

I anledning af en drøftelse om behovet for at journalisterne, der var tilknyttet ordningen, skulle sikkerhedsgodkendes mente Bindslev, at "vejledninger til befolkningen" skulle udsendes som regeringen ville have det, men at den frie nyhedsformidling ikke skulle hindres i at fortsætte. Det var imidlertid klart for Bindslev og presseberedskabsudvalget, at regeringen kunne pålægge restriktioner, men at sådanne ikke meningsfyldt kunne drøftes i fredstid.⁵⁹

22. april 1985 måtte Danmarks Radios programdirektør imidlertid skrive til samtlige programchefer, at distriktscheferne og de øvrige udpegede personer havde pligt til at lade sig sikkerhedsgodkende.⁶⁰

Nødstudiet:

⁵⁷ Notat af Vibeke Frank til afdelingschef Bruno Grausen og direktør Erik Calusen" 22. september 1981.

⁵⁸ DRåben "Åbenhed om beredskabsplanerne" juni 1982

⁵⁹ Referat af 24. møde i udvalget vedrørende pressens beredskab den 18. februar 1983.

⁶⁰ Notat skrevet af Sven Fugl på vegne af Danmarks Radios programdirektør til samtlige programchefer 22. april 1985

12. De landsdækkende dagblade

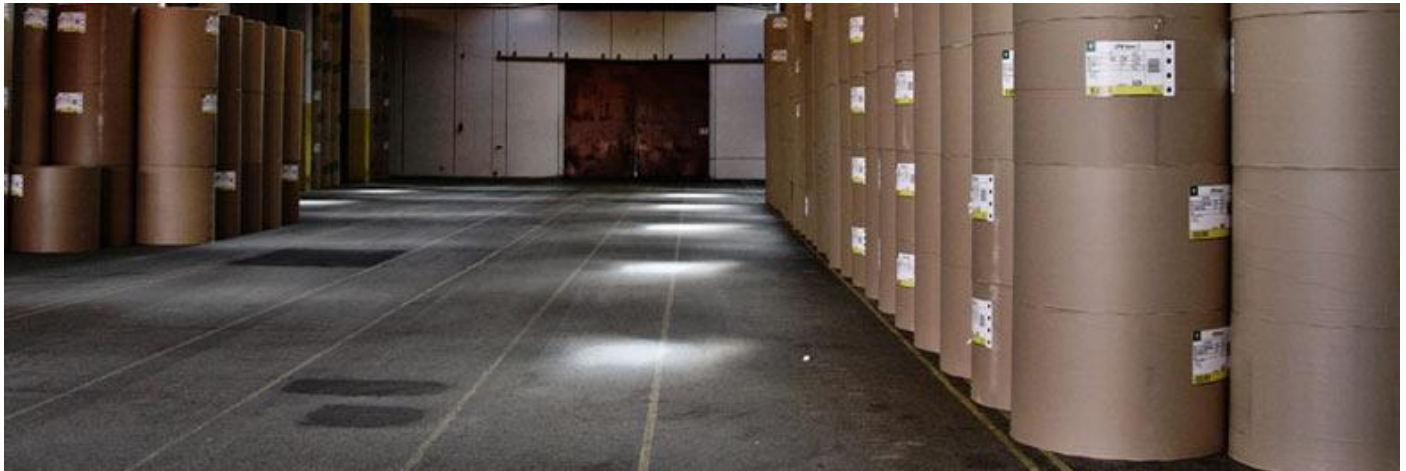
Ud fra princippet i civilberedskabsloven om at de, som havde ansvaret for løsning af en opgave i fredstid også skulle have det i krigstid skulle også de landsdækkende dagblade planlægge herfor evt. med vejledning fra Civilforsvarsstyrelsen.

I strengt nødvendigt omfang ville telefoner og telex på radio- og avisredaktionerne kunne medinddrages i de særlige telefonsikringsordninger, der muliggjorde opkald også under forhold, hvor almindelig telefontrafik ikke kunne finde sted.

Dagbladene fik ligeledes fortrinsstilling til brændstof til de biler der skulle distribuere aviserne.

Der var til gengæld en forventning om, at nyhedsmedierne sikrede beredskabslagre af avispapir til tre måneder, avisfarve, matricer, reservedele og en kontaktmandsordning.

Dagbladene skulle ligeledes udarbejde planer for nødudgivelser fra alternative lokaliteter, hvilket ofte bestod af gensidig bistand dagbladene imellem.⁶²

*Avislager.*⁶³

⁶² Poul Holt Pedersen og Karsten Pedersen "Danmarks dybeste hemmelighed. REGAN VEST – regeringens og kongehusets atombunker" 2. udgave 2012

⁶³ Foto: Pressens fællesindkøb.

13. Øvelser

Beredskabsplanlægning kræver øvelse.

De beskyttede anlæg, man under en krise eller krig vil flytte ind i, er nemlig meget mere end nogle fysiske rammer. De nye rutiner, kommunikationsformerne, den fysiske afstand til samarbejdspartnerne mv. gør, at en udflytning kræver en helt anden organisering, processer og tankegang end normalt. Øvelser har derfor til formål at fremme det gensidige kendskab til hinanden og hinandens funktioner, at afdække områder hvor samarbejdet kan forbedres samt afdække områder, hvor der er modstridende interesser. Øvelserne skal også være af teknisk karakter, hvor man øver de basale praktiske forhold såsom transport, kommunikation, bevogtning, indkvarteringsforhold, operative forhold, evakuering mv.

Øvelser skal holdes jævnligt for at sikre, at sammenhængen til den øvrige del af samfundet bliver en naturlig del af planlægningsarbejdet – samt for at sikre, at samarbejdsrelationerne er kendt på alle niveauer. På denne måde er øvelser ligeledes et evaluerings- og udviklingsværktøj.

Størstedelen af krisestyringsøvelserne under Den kolde krig var initieret af NATO. Når NATO meldte en øvelse ud, koordinerede Civilforsvarsstyrelsen de civile myndigheders planlægning og deltagelse i disse øvelser.

Det samme gjaldt de nationale totalforsvarsøvelser.

I dette kapitel belyses øvelserne med særligt fokus på nyheds- og formidlingstjenesten.

Den centrale informationstjeneste

Fra starten af NATO's dannelse havde man afholdt militære øvelser for at styrke forsvarsevnen og for at vise Warszawa-pagten, at medlemslandene i NATO formåede at samarbejde om et troværdigt forsvar.

Som følge af udviklingen i Den kolde krig og faren for en eskalation begyndte NATO i starten af 1960'erne at afholde tilbagevendende stabsøvelser, hvor det civile politiske element blev øvet samtidig med, at man trænede samspillet ikke alene mellem diplomati og militær, men også ud i samfundets forgreninger.

De civile myndigheder deltog fra starten af 1960'erne endvidere i flere NATO øvelser, der oprindeligt startede som militære øvelser med begrænset civil indslag, men hvor formålet i løbet af årene gradvist blev udvidet til at belyse samspillet mellem nationale og allierede myndigheder.

De første år fandt øvelserne sted i forsvarsstabens mødelokale i Kastellet i København med en repræsentant fra sekretariatet for civilt beredskab som eneste civile. Nogle år senere blev møderne flyttet til Forsvarsministeriets mødelokale og der deltog fra da af flere repræsentanter fra den civile sektor.

Fra 1979 fik øvelserne i stigende omfang egentlig totalforsvarspræg. De danske møder foregik fra da af i Udenrigsministeriets lokaler, hvor forsvaret i øvrigt også havde en permanent delegation.

Nogle år efter begyndte man under øvelser at afprøve NATO organernes funktionsdygtighed og at videreudvikle de politiske konsultations- og beslutningsprocedurer i en krisesituation. Hovedvægten var derfor det politiske aspekt og de fandt i begyndelsen sted som uformelle samtaler i Udenrigsministeriet mellem repræsentanter for Udenrigsministeriet – som havde den vigtigste rolle – Forsvarsministeriet og sekretariatet for civilt beredskab. Fra 1982 deltog også en repræsentant fra Civilforsvarsstyrelsen.

I Udenrigsministeriets krisestyringscenter på Christianshavn blev krisestaben samlet for at modtage de indledende informationer om den igangværende eller truende kritiske situation.

Først fra 1979, hvor det sikkerhedsbegrundede forbud mod besøg var blevet ophævet nogle år tidligere, blev det muligt for øvelsesdeltagerne at flytte øvelsen til regeringsanlæggene, når der i scenariet opstod overhængende fare for egentlige krigshandlinger.

Derved kunne de implicerede opnå en vis fortrolighed med anlæggene, og anlæggets faste og ekstra tilkaldte mandskab fik procedurerne og teknologien afprøvet i praksis.

Under øvelserne gennemskilledes en række mulige scenarier, som NATO eller de enkelte medlemslande kunne komme ud for. Medlemslandene kunne så øve, hvordan truslerne skulle håndteres. Ud over de vigtige lærte erfaringer om krisestyring, gav de øvelser, der blev afholdt under Den kolde krig, ligeledes de enkelte medlemslande værdifuld indsigt i NATO's strategi om at undgå eskalering af krigen.⁶⁴

Øvelserne var stabsøvelser, der ikke omfatter troppebevægelser eller forlægninger af skibe og fly, flytning af forråd og lagre eller konkrete foranstaltninger til at beskytte civilbefolkningen. Hele forsvarets, NATO's og de civile myndigheders tekniske kommunikationsudstyr og kommandoapparat blev til gengæld inddraget, og øvelser var derfor lige så meget en efterprøvning af denne teknik og organisering.

Øvelserne i Danmark har aldrig inddraget danske politikere direkte. Gennem NATO's råd i Bruxelles førte de til øvelserne nedsatte "regeringer" løbende møder om, hvordan man håndterede krisen diplomatisk, militært og politisk. Scenarierne var forberedt lang tid i forvejen, men øvelsesdeltagerne kendte dem ikke. Det var ofte et meget frit spil, der gjorde, at deltagerne blev tvunget til at gennemtænke mulige situationer og vanskeligheder. Scenariet gik som regel ud på, at der var iagttaget voksende spænding i det internationale magtforhold som følge af en mere og mere aggressiv optræden fra de kommunistiske landes side. Samtidig med at de forekom mere truende, kunne der være meldinger om troppeforlægninger, flådebevægelser eller intensiveret øvelsesvirksomhed. Derudover kunne der være meldinger om forøget intern uro i Danmark i form af demonstrationer og propaganda.

NATO's regeringer/stedfortrædende regeringer fik nu til opgave at finde måder at håndtere begivenhederne.

Udflytningsanlæggene blev holdt meget hemmelige. Selv folketingsudvalget for civilt beredskab – hvis medlemmer var sikkerhedsgodkendte – besøgte kun regeringsanlæggene nogle få gange.

Ved overdragelsen af ansvaret for det civile beredskab fra Indenrigsministeriet til Civilforsvarsstyrelsen i 1974 fulgte ansvaret for regeringsanlæggene med i porteføljen.

64 Afsnittene om øvelser i regeringsanlæggene er baseret på interview med Henning Gottlieb 10. april 2010 samt bogen Henning Gottlieb "I kronens tjeneste" Forum 2001.

Civilforsvarsstyrelsen valgte derefter at ophæve det hidtidige sikkerhedsbegrundede forbud mod at holde øvelser i såvel civilregionernes som regeringens udflytningsanlæg.

Under øvelser blev der imidlertid lagt meget vægt på, at informationstjenestens medarbejdere ikke gik ind i nyhedstjenestens (dvs. Danmarks Radios og Ritzaus Bureaus) lokaler og søgte at påvirke deres arbejde. Danmarks Radios og Ritzaus Bureaus korrespondenter havde til gengæld muligheder for at gå rundt i udflytningsanlæggene og skaffe sig oplysninger, som de vurderede havde nyhedsværdi for befolkningen. Korrespondenterne havde ligeledes mulighed for at konsultere efterretningstjenesterne i udflytningsanlæggene for at sikre sig, at mangfoldiggørelse af oplysningerne ikke var et brud på straffeloven.⁶⁵ Kun i ganske få tilfælde som når frigivelse af atomvåben blev drøftet, blev korrespondenterne nægtet adgang⁶⁶.

Fra radiostudiet i REGAN VEST har der været øvet en dommedagstale fra statsministeren til befolkningen. I talen meddeltes befolkningen, at 3. verdenskrig var blevet en realitet, og at Danmark sætter sig til modværge. Talen indeholdt citatet "nu vil der blive meget at gøre, og meget at gennemgå for os alle" fra Herman Bang romanen Tine, hvor Bang skriver om rømningen af Dannevirke i 1864.⁶⁷ Statsministeren opfordrede endvidere befolkningen til at vise ro og omtanke og følge de instrukser, der bliver givet. Han konstaterede yderligere, at Danmarks forsvar er rede og at forstærkninger er tilgået, samt at yderligere er på vej. Han henstillede til befolkningen, at der kun gennemføres strengt nødvendige opkald på telefonen, da det ellers kunne blive nødvendigt at lukke for private samtaler. Der blev endvidere orienteret om, at det ville blive pålagt regionsamtsmanden som regeringens stedlige repræsentant på stedet, at træffe de fornødne beslutninger, hvis forbindelsen til regeringen blev afbrudt i kortere eller længere tid.⁶⁸

Ud over de store NATO-øvelser har regeringsanlæggene gennem årene også lagt fysik til andre jævnligt tilbagevendende nationale øvelser, hvor landets totale forsvarsevne blev testet.

Øvelserne kunne f.eks. være en instruktionsøvelse, som blev gennemført med det formål at tilsikre, at nøglepersonale ved de deltagende myndigheder på lands-, landsdels- og regionsniveau forud for stabsøvelsen havde et fælles grundlag for deres opfattelse af status i principielle spørgsmål og de dermed forbundne holdninger med hensyn til proportioner og politiske implikationer, kompetencefordelinger samt procedurer for sagsbehandling og samarbejde.

Øvelserne kunne også være stabs- og signaløvelse, som blev gennemført med det generelle formål at øve civil-, civilforsvars-, politi- og militærregioner i at løse krigsopgaver, idet hovedvægten var lagt på at indøve det nødvendige samarbejde mellem forskellige regioner samt mellem de enkelte regionale myndigheder og tilsvarende myndigheder på niveauerne over eller under det regionale (lands, landsdels- og kommunale myndigheder).

Stabsøvelserne baseredes som hovedregel på en situation umiddelbart efter krigsudbrud i Europa, og hvor regeringen var flyttet ud til REGAN VEST eller ØST. Fjenden kunne f.eks. have foretaget landsætning i Sydøstsjælland mens der i området vest for Storebælt havde været luftangreb mod militære installationer.

Øvelserne var tilrettelagt således, at øvelsesdeltagerne fik lejlighed til at øve sig inden for alle ansvarsområder, men med vægt på de problemer, hvis løsning forudsætter samarbejde mellem de forskellige myndigheder.

Øvelsesdeltagerne – som f.eks. var militærregionerne, politiregionerne, civilforsvarsregionerne og civilregionerne fra en af landsdelene – skulle under øvelserne forholde sig til f.eks.:

- Modtagelse af allierede forstærkninger.
- Bevogtningsspørgsmål.
- Skadeskontrol af større skader.
- Beredskabsforøgelse af politi.
- Håndtering af demonstrationer og uroligheder inspireret af sympatisører af fjenden.
- Bekæmpelse af sabotage.
- Håndtering af flygtningestrømme fra Vestsjælland, storbyerne eller områder med igangværende eller forestående kamphandlinger.
- Evakuering fra truede områder.
- Håndtering af giftgasangreb.
- Destruktion af døde husdyr, der udgør en sundhedsfare.
- Kommunale problemer med opretholdelse af vand og kloakering.
- Håndtering af sårede.
- Lukke trafikårer ned som følge af ødelagt infrastruktur eller ud fra et behov om allokering til troppetransport, ammunition og andre forsyninger.
- Produktion og distribuering af el, brændstof og varer – herunder rationering.
- Anvisning af arbejdskraft.
- Besvare spørgsmål fra pressen, udsende meddelelser om mobilisering, advare om angreb, give information om beskyttelses- og overlevelsesforanstaltninger.

⁶⁵ Civilforsvarsstyrelsen, foredragsmateriale til Totalforsvarskursus. 5.kt.j.nr. 86-220-d3 ETB 1253d

⁶⁶ Palle Hermund i "Danmarks hemmelige forsvar" DRK 14. april 2013

⁶⁷ Talen blev skrevet af Udenrigsministeriet og holdt af Henning Gottlieb, der under øvelsen spillede statsminister. Citatet stammer fra beskrivelsen i bogen da Dannevirke blev rømmet. Forsamlingen hos baronen bryder da ud i råb og anklager om forræderi. Biskoppen træder da ind i rummet og som den eneste bevarer han roen og siger til de omkringstående den berømte sætning. Kilde: interview med Henning Gottlieb 10/4 2010.

⁶⁸ Drejebog Øvelse TOTAL 1994.

Den regionale informationstjeneste

I regionerne blev der afholdt en lang række øvelser for at træne de regionale opgaver.

Senere blev de regionale øvelser tilrettelagt af forsvarrets respektive landsdelskommandoer i samarbejde med sekretariatet for civilt beredskab, Civilforsvarsstyrelsen og rigspolitechefembedet.

Øvelserne var ofte tilrettelagt som omfattende dagene omkring et krigsudbrud, således at den første øvelsesdag skulle anvendes til behandling af de problemer, der knytter sig til en beredskabsforøgelse, mens øvelsens videre forløb skulle rejse problemer i forbindelse med skader mv. foranlediget af fjendtlig virksomhed.

LONR (a)	DTG (b)	FRA (c)	TIL / EFT. (d)	HÆNDELSE (e)
480	301400A NOV	PKR 35 FRE (LOCON)	PORGH III ()	Lokalradioen i FREDERICIA sender falske informationer ud til befolkningen. Man opfordrer befolkningen til at forlade hus og hjem. Kan vi bryde ind og standse udsendelserne? Forholdsordre udbedes.
681	011300A DEC	FYENS STIFT. (KOST CIV)	CIVRGN IV ()	Avisens journalister er af militæret flere gange blevet nægtet adgang til områder under påberåbelse af, at her var militære enheder eller bevogtning. Kan forsåret gøre det? Hvad er policy for vore journalisters færden?
684	011400A DEC	PKR 35 FRE (LOCON)	PORGH III ()	TV-SYD har bragt optagelser af ødelæggelser på DEN NYE LILLEBELTSBRO. Optagelserne viser tydeligt ødelæggelsernes omfang, men også skrækbilleder af sårede og døde. Er der nogen muligheder for at bremse sådanne udsendelser, der som minimum fortæller fjenden resultatet af skaderne?
685	011400A DEC	PKR 25 NYB (LOCON)	PORGH IV ()	TV 2 har bragt optagelser af ødelæggelser ved fergehavnene i NYBORG. Optagelserne viser tydeligt ødelæggelsernes omfang, men også skrækbilleder af døde og sårede. Er der nogen mulighed for at bremse sådanne udsendelser, der som minimum fortæller om resultatet af skaderne?

Eksempel på drejebog for "papir" øvelse i en region. I højre kolonne er en incidentliste, der beskriver hvilke hændelser øvelsesledelsen præsenterer øvelsestageren for i løbet af øvelsen. Øvelsestageren skal derefter håndtere begivenhederne.⁶⁹

redaktionssekretær nn, bornholms tidende, melder, at 3 pistolbevæbnede mænd kort forinden trængte ind i trykkeriet. personalet blev beordret ud, hvorefter rotationspressen blev sprængt. bygningen brænder. gerningsmændene er forsvundet.

Vognejere anmodes om ved parkering at efterlade kontakttelefon/adr.
Iøvrigt skal jeg anmode om, at der i forbindelse med udsendelse i reg. radio gives politiet mulighed for at orientere befolkningen med hensyn til evakuering m.v.

1120 GO - CIVILREGIONEN

Foreslår møde i Totalforsvarsledelsen/Regionsledelsen for orientering af befolkningen for at modvirke panik.

- Pressemeddelelser:

I samarbejde med CVRGN udsendes daglige pressemeddelelser. Regionsledelsen udsender over regionalradio daglige informationer til befolkningen - herunder forholdene ved restriktioner.

⁶⁹ Drejebog Øvelse Total 1994

Politiets foranstaltning ad ovenstående:
Signaler fra POLRGN til samtlige politistationer -
til efterretning for samtlige CFO, MILRGN, OV-CFRGN.

"Iværksæt forvarsel for radioaktivt nedfald pr.
højtaler sendes opfordring til aflytning af regio-
nalradio, klampen med kirkeklokker forberedes iværk-
sat".

Forskellige incidenter fra Øvelse Baltisk Klient 1971.

Danmarks Radio

Danmarks Radios nødstudie har aldrig været hemmeligholdt og der har været artikler i både Danmark Radios interne blad og i flere danske aviser.

Alle Radioavisens medarbejdere skulle i princippet kunne betjene nødstudiet. Derfor deltog medarbejderne på skift i øvelser.

Barsebäck-øvelse i 16 timer

Foto: Søren Jensen

Der er ingen tvivl om, at Danmarks befolkning vil få besked med det samme, hvis Barsebäck-værket rammes af et uheld.

Det blev helt klart demonstreret under den 16 timer lange Barsebäck-øvelse, som Civilforsvarsstyrelsen gennemførte 8. maj.

Danmarks Radio har sin faste plads i kommandocentralen, hvorfra beredskabet styres, og gennem timenyhederne og ekstrasendelser vil befolkningen kunne følge med i, hvad der sker.

En væsentlig del af øvelsen var den direkte information til befolkningen gennem radioen. I kommandocentralen befandt der sig konstant mindst to medarbejdere fra Danmarks Radio. I Radiohuset i Rosenørns Allé var nødstudiet i kælderen i gang under hele den 16 timer lange øvelse. Oplysninger om »ulykkens« fremødsikriden kom frem, og eksperter blev med jævne mellemrum trukket til mikrofonen for at udtale sig – og det var presens spørgsmål, eksperterne skulle svare på.

Tilsvarende blev der arbejdet i Malmø,

Indenrigsminister Thor Pedersen var på besøg i kommandocentralen. Her drøfter ministeren militærets indsats i øvelsen med premierløjtnant N. H. Jochumsen, Forsvarskommandoens forbindelsesofficer. Bagest korpsschef K. Bork Kristoffersen.

Uddrag af artikel om Barsebäck beredskabet⁷⁰.

Øvelserne omhandlede som oftest et uheld på det svenske atomkraftværk Barsebäck med risiko for radioaktivt nedfald i København og/eller dele af Sjælland. Nogle gange indebar øvelsen, at der blev sendt reportere til Malmø for at rapportere derfra.

Andre gange var øvelsesscenariet f.eks. uheld på et fransk atomkraftværk.⁷¹

⁷⁰ Foto fra Civilforsvar 3/90

⁷¹ Palle Hermund og Jesper Lauridsen

Øvelse fra Danmarks Radios nødstudie i 1990'erne.⁷²

I Region VI's udflytningsanlæg i Bernstorffparken var der som led i Barsebäck beredskabet et rum til den journalist fra Radioavisen, som via en fast "4-tråds kommentator linje" kunne rapportere direkte til Danmarks Radios nødstudie.

Reporteren fra Radioavisen fik en såkaldt "Reporter kuffert" med i hånden når lokaliteten skulle bemandes. Udstyret fra kufferten kunne ved hjælp af en enkelt stik sluttes til installationen. Udstyret gjorde journalisten i stand til at få returprogram fra nødstudiet og ligeledes mulighed for både at sende lyd via udstyrets mikrofon eller medbragte Nagra båndoptager hvorpå der kunne indspilles og dermed forproduceres interview.⁷³

⁷² På fotoet ses Jesper Lauridsen. Foto: Palle Hermund

⁷³ Allen Høxbroe og Per Sonne har kolonnechef Fl. Lind Arpe ved mikrofonen, mens Københavns Radio "lytter med". Foto fra Civilforsvar 3/90

14. Perspektivering

Planlægning af beredskabet – herunder presseberedskabet – baseres på grundlag af det efterretningsmæssige planlægningsgrundlag (tidligere benævnt "trusselsbilledet") der udarbejdes af forsvaret. Den sikkerhedspolitiske udvikling har medført, at varslingstiden for et væbnet angreb mod Danmark er væsentligt forøget. Både informations- og nyhedstjenesten har derfor væsentligt ændret karakter.

Civilregionerne, REGAN VEST og DRs nødstudie og presseberedskabsudvalget er blevet nedlagt og den centrale nyhedstjeneste baseres på mobile ad hoc løsninger.

Aftalerne mellem myndighederne og DR om hurtig alarmering af befolkningen i større områder i krisesituationer fungerer stort set uændret – og nu også for TV2.

Konkurrencen inden for de mange nyhedsmedier har medført, at nyhedsformidlingens beredskab i dag fungerer bedre end nogensinde og øjeblikkeligt kan omstilles til nutidens trusler.

15. Bilag

September 1981

Bestemmelser for presseberedskabet på centralt plan.

A. Informationstjenesten.

1. Opgave.

Informationstjenesten har til opgave i en krig eller krisesituation

- a. at holde pressen løbende orienteret om den ekstraordinære situation,
- b. at formulere lejlighedsvis officielle kommunikeer,
- c. at arrangere pressemøder,
- d. at orientere regeringen om de vigtigste nyheder,
- e. at rådgive regeringen i forbindelse med dennes information af pressen,
- f. at besvare forespørgsler fra pressen.

2. Organisation.

Tjenesten ledes af Udenrigsministeriets presse- og kulturafdeling med kontinuerlig bistand af Forsvarskommandoen, Forsvarets Efterretningstjeneste og Statens Informationskontor samt ad hoc bistand fra øvrige tilstedeværende ministerier.

Når informationstjenesten virker på døgnbasis i regeringens krisecenter eller i udflytningsanlæggene vil den bestå af to vagtskifter, hvert med:

- En leder (fra Udenrigsministeriet).
- 2 medarbejdere (fra Udenrigsministeriet).
- En presseofficer (fra Forsvarskommandoen).

Desuden vil bistand kunne ydes af:

- En konsulent fra Statens Informationstjeneste.
- Et antal teknikere til betjening af studiet.
- Et antal teknikere til optagelse af nyhedsudsendelser m.v. fra andre lande.

Endelig er der skaffet arbejdsmulighed for:

- En korrespondent fra Radioavisen/TV-avisen.
- En korrespondent fra Ritzaus Bureau.

Endelig vil forbindelsesgruppen fra Forsvarets Efterretningstjeneste samt teknikere fra Post- og Telegrafvæsenet være til rådighed.

3. Lokaliteter og kommunikationsmidler.

Informationstjenesten arbejder efter omstændighederne enten fra centraladministrationens krisecenter eller fra hver af udflytningslokaliteterne for regering og centraladministration.

Med henblik på under krigsforhold at kunne give regeringen den hurtigst mulige orientering om de af pressen formidlede nyheder, er der - foreløbig i den sjællandske udflytningslokalitet - opstillet fjernskrivere, således at telegrammer fra de store pressebureauer kan modtages.

4. Aktivering.

Informationstjenesten aktiveres i spændingssituationer efter initiativ fra Udenrigsministeriets presse- og kulturafdeling. Udflytning sker som led i centraladministrationens udflytning.

B. Nyhedsformidlingen.

1. Opgave.

Nyhedsformidlingen har til opgave at søge sikret nyhedsformidlingen til befolkningen i en krigs- eller krisesituation.

2. Organisation.

Ud fra princippet i civilberedskabsloven om, at de, som har ansvaret for løsning af en opgave i fredstid, også bør have det i krigstid, skal Danmarks Radios, nyhedsbureauernes (og de landsdækkende dagblades) virke i en krigs- eller krisesituation tilrettelægges af de pågældende organer selv. Civilforsvarsstyrelsen vil kunne yde vejledning ved planlægningen.

Til radioavisen bør der ved Danmarks Radios foranstaltning tilvejebringes alternative sendemuligheder, både Øst og Vest for Storebælt.

Forbindelsen til regeringen vil finde sted ved hjælp af pressenæder.

Formidlingen af orienteringer og kommunikeer til pressen og offentligheden fra udflytningslokaliteterne for regering og centraladministration vil finde sted ved hjælp af fjernskrivning og pr. radio.

3. Personale.

Arbejdet i en sådan situation bestrides principielt af de medarbejdere, der normalt er knyttet til de pågældende organer.

Personer, der er mobiliseringspligtige ved det militære forsvar eller CP-korpset, men hvis forbliven ved nyhedstjenesten må anses for at være af væsentlig betydning for tjenestens opretholdelse, vil kunne fritages for pligt til at møde ved ekstraordinær indkaldelse og mobilisering (modtage designeringsbevis).

For ansatte ved Danmarks Radio udfærdiges designeringsbeviset af denne og indsendes til godkendelse i Forsvarskommandoen henholdsvis Civilforsvarsstyrelsen. For ansatte ved den skrevne presse indsender vedkommende organ ansøgning om designeringsbevis til Forsvarskommandoen/Civilforsvarsstyrelsen. Der henvises i øvrigt til Forsvarsministeriets og Indenrigsministeriets designeringsbestemmelser.

4. Lokaliteter og kommunikationsmidler.

Redigering af radioavisen, bureauernes rundsendelse og af dagbladene sker fra de pågældende mediers egne lokaler og under anvendelse af diases almindelige kommunikationsmidler. For Radioavisens vedkommende er lokaler til nedredigering tilvejebragt i en af udflytningslokaliteterne for regering og centraladministration.

I strengt nødvendigt omfang kan telefoner på redaktionerne hos personer, som har behov for at foretage telefonopkald under alle forhold, medinddrages i de særlige telefonsikringsordninger, der muliggør opkald også under forhold, hvor almindelig, ikke vital telefontrafik ikke kan finde sted. Anmeldelse herom skal foretages til statsamtet.

Ligeledes kan i strengt nødvendigt omfang telexstationer overføres til en særlig klasse, hvorved de undtages fra eventuelle begrænsninger i telextrafikken. Anmeldelse herom foretages til Civilforsvarsstyrelsen. Endelig kan private abonnerede kredsløb, der er vitale, medtages i prioritering sammen med andre kredsløb, der er vitale for totalforsvaret, og som er sikret fremføring under særlige forhold. Anmeldelse herom foretages til Civilforsvarsstyrelsen.

Det anbefales i muligt omfang at forberede installationen i sikrede lokaliteter - f.eks. etablering af stikkontakter i kældre, som agtes benyttet som beskyttelsesrum - sikring af strømforsyning til telexapparater m.v. samt forberede sikring af rum, der i forvejen indeholder teleudstyr.

5. Aktivering.

Iværksættelse af ekstraordinære foranstaltninger til fortsættelse af nyhedsformidlingen påhviler i princippet de pågældende organer selv.

6. Forsyninger.

Danmarks Radio, nyhedsbureauerne og dagbladene bør drage omsorg for at tilrettelægge en ordning, der sikrer de beredskabslagre, som er nødvendige for nyhedsformidlingens videreførelse i en krigs- eller krisesituation, f.eks. avispapir, fjernskriverpapir, teknisk udstyr m.v.

7. Detailplaner.

Udarbejdelse af detailplaner, herunder eventuelle planer for udgivelse af nødavisser og radioudsendelser fra alternative studier og mobile sendestationer udarbejdes af nyhedsmedierne, der orienterer Civilforsvarsstyrelsen om færdige planer.

8. Udgifter.

Udgifter i forbindelse med planlægningen af opretholdelse af nyhedstjenesten i krigs- og krisesituationer afholdes af nyhedsmedierne.

September 1981.

Bestemmelser for det regionale presseberedskab.A. Informationstjenesten.1. Opgave.

Den regionale informationstjeneste har til opgave i en krigs- eller krisesituation

- a. at holde pressen løbende orienteret om den ekstraordinære situation
- b. at formulere lejlighedsvis officielle kommunikeer fra regionsamtmanden
- c. at arrangere pressemøder
- d. at orientere regionsledelsen om de vigtigste nyheder
- e. at rådgive regionsledelsen i forbindelse med dennes information af pressen
- f. at besvare forespørgsler fra pressen, bl.a. om hvilke oplysninger som berører statens sikkerhed.

2. Organisation.

Informationstjenesten organiseres af regionsamtmanden og tilknyttes civilregionen.

3. Personel.

Tjenesten bestrides af pressesagkyndige personer, der udpeges af regionsamtmanden. Denne påser, at det i Statsministeriets cirkulære af 14. april 1959 om sikkerhedsbeskyttelse af oplysninger afsnit 3, om indsigt i klassificerede dokumenter foreskrevne kan opfyldes.

4. Lokalteter og kommunikationsmidler.

Informationstjenesten bør kunne arbejde fra civilregionens lokaliteter og anvende dennes kommunikationsmidler.

5. Aktivering.

Informationstjenesten aktiveres efter regionsamtmandens nærmere bestemmelse. Praktiske anvisninger og vejledninger vil kunne

udsendes inden for rækkerne af de til enhver tid tildelte kompetencer. Proklamationer og kommunikeer skal forelægges den centrale informationstjeneste, så længe der kan holdes forbindelse med denne.

6. Detailplanlægning.

Planer udarbejdes på regionsamtmandens ansvar og uden at forelægges for udvalget vedrørende pressens beredskab er påkrævet.

Et eksemplar af de udarbejdede planer fremsendes til Civilforsvarsstyrelsen til orientering på samme måde som andre regionale planer.

7. Udgifter.

Udgifter i forbindelse med den regionale informationstjeneste afholdes af regionsamtet.

B. Nyhedsformidlingen.

1. Den regionale nyhedsformidling har til opgave at søge sikret formidlingen af nyheder til befolkningen i en krigs- eller krisesituation.

2. Organisation.

Ud fra princippet i civilberedskabsloven om, at de, som har ansvaret for løsning af en opgave i fredstid, også bør have det i krigstid, skal Danmarks Radio og dagbladene virke i en krigs- eller krisesituation tilrettelægges af de pågældende organer selv. Den pågældende civilregion vil kunne yde vejledning vedrørende planlægningen.

3. Personel.

Arbejdet i en sådan situation bestrides principielt af de til de pågældende organer normalt knyttede medarbejdere.

Personer, der er mobiliseringspligtige ved det militære forsvær eller CF-korpset, men hvis forbliven ved den regionale nyhedsformidling må anses for at være af væsentlig betydning for tjenestens opretholdelse, vil kunne fritages for pligt til at møde ved ekstraordinær indkaldelse og mobilisering (modtage designeringsbevis).

For ansatte ved regionalradioen udfærdiges designeringsbeviset af Danmarks Radio og indsendes til godkendelse i Forsvarskommandoen/Civilforsvarsstyrelsen. For ansatte ved den skrevne presse indsender vedkommende organ ansøgning om designeringsbevis til Forsvarskommandoen/Civilforsvarsstyrelsen. Der henvises i øvrigt til Forsvarsministeriets og Indenrigsministeriets designeringsbestemmelser.

Forbindelse til civilregionen (og de øvrige regionale beredskabsmyndigheder) vil kunne finde sted gennem kontaktfolk. Denne kontakt vil formentlig med fordel kunne varetages gennem de under A.3. nævnte pressesagkyndige, som er tilknyttet informationstjenesten.

4. Lokaliteter og kommunikationsmidler.

Redigering af regionalradio og af de lokale aviser sker fra de pågældende organers egne lokaler og under anvendelse af disses almindelige kommunikationsmidler.

I strengt nødvendigt omfang kan telefoner på redaktionskontorerne medinddrages i de særlige telefonsikringsordninger, der muliggør opkald også under forhold, hvor almindelig, ikke vital, telefontrafik ikke kan finde sted. Anmeldelse herom skal foretages til statsamtet.

Ligeledes kan i strengt nødvendigt omfang telexstationer overføres til en særlig klasse, hvorved de undtages fra eventuelle begrænsninger i teletrafikken. Anmeldelse herom foretages til Civilforsvarsstyrelsen. Endelig kan private abonnerede kredsløb, der er vitale, medtages i prioritering sammen med andre kredsløb, der er vitale for totalforsvar og som er sikret fremføring under særlige forhold. Anmeldelse herom, foretages til Civilforsvarsstyrelsen.

Det anbefales i muligt omfang at forberede installationen i sikrede lokaliteter - f.eks. etablere stikkontakter i kældre, som agtes benyttet som beskyttelsesrum - sikre strømforsyning til telexapparater m.v. samt forberede sikring af rum, der i forvejen indeholder teleudstyr.

5. Aktivering.

Iværksættelse af ekstraordinære foranstaltninger til fortsættelse af nyhedsformidlingen påhviler i princippet de pågældende organer selv. Telefonlister vedrørende nyhedsmedierne bør dog

forefindes hos regionsamtet og ajourføres ved nyhedsmediernes foranstaltning.

6. Forsyninger.

Danmarks Radio og dagbladene bør drage omsorg for at tilrettelægge en ordning, der sikrer de beredskabslagre, som er nødvendige for organernes videreførelse i en krigs- eller krisesituation, f.eks. avispapir, fjernskriverpapir, teknisk udstyr m.v.

7. Udarbejdelse af detailplaner.

Udarbejdelse af detailplaner, herunder eventuelt planer for udgivelse af nødaviser og for radioudsendelser fra alternative studier og mobile sendestationer udarbejdes af nyhedsmediernes, der orienterer civilregionerne om færdige planer.

8. Udgifter.

Udgifter i forbindelse med planlægningen af den regionale nyhedsformidling afholdes af nyhedsmediernes.

A F T A L E

mellem Civilforsvarsstyrelsen og Danmarks Radio om hurtig
alarmering af befolkningen i større områder i krisesituationer.

Danmarks Radio forpligter sig til at udsende krisemeddelelser til befolkningen på anfordring af Indenrigsministeriet/Civilforsvarsstyrelsen, Miljøministeriet/Miljøstyrelsen, Forsvarsministeriet/Forsvarskommandoen og politimestrene, resp. politidirektøren i København.

Alarmanordningen træder i kraft, når der efter politimestrenes (politidirektørens) skøn er akut behov for at informere og vejlede befolkningen i større områder om forholdsregler, befolkningen i det pågældende område skal eller bør træffe.

Alarmanordningen omfatter

- A) afgivelse af et generelt alarmsignal med civilforsvarets fast opstillede sirener, betydende

"Gå indendøre, lyt til radioen, hvor nærmere oplysning og instruktion vil blive givet."

Sirenesignalet er en 3 gange gentaget, høj, konstant tone af 12 sekunders varighed med en pause på 12 sekunder mellem hver tone. Sirenesignalet gentages efter 1 minuts forløb,

- B) efterfølgende udsendelse af meddelelse ved Danmarks Radios foranstaltning.

Den pågældende meddelelse udsendes over landsprogrammerne, så vidt muligt over samtlige FM-sendere.

Når politimesteren/politidirektøren i København iværksætter generel alarm til befolkningen, anvendes følgende almindelige frengangsmåde:

1. Nyheds- og Aktualitetsafdelingen, radio (Radioavisen) i Radiohuset i København kontaktes på den særlige alarmtelefon og orienteres om den foreliggende situation samt om, hvem der ønsker at benytte den generelle alarmanordning. Kontakten med Radioavisens redaktion etableres via Radiotjenesten på Politigården i København, der foretager den

CPS 5 H. J. J.

a J. J. J.

Post L. J. J.

fornødne kontrol, inden gennemstilling af alarmmeldingen sker på den særlige alarmtelefon på Radioavisens redaktion.

Forbindelsen holdes.

- 1a. Bemærk: Indtil en fast vagtordning kan etableres, er Radioavisens redaktion ubemandet i følgende perioder:
Mandag-lørdag kl. 02.30-04.00
Søn- og helligdage kl. 02.30-05.00

I disse perioder kontaktes på telefon en af de i vedlagte bilag anførte repræsentanter for redaktionen.

2. Ordlyden af den meddelelse, der ønskes udsendt, afgives til Radioavisens redaktion på særtellex (DRSDK). Meddelelsen skal indeholde følgende oplysninger:
- afsender (politimester/politidirektør)
 - Årsagen til alarmmeddelelsen
 - det større område, alarmmeddelelsen angår (angivet med let forståelig geografisk afgrænsning, f. eks. hele kommuner)
 - information om, hvad den alarmerede befolkningsgruppe skal eller bør gøre
 - oplysning om senere udsendelse af opfølgende information.
3. Tidspunkterne for afgivelse af sirenesignalet og udsendelse af meddelelsen koordineres. Opfølgingsudsendelser aftales.
4. Politimesteren/politidirektøren afgiver sirenesignal i det pågældende område.
5. Danmarks Radio bringer ved Radioavisens redaktion den i pkt. 2 nævnte meddelelse, der gentages som aftalt. Meddelelsen(erne) indledes og afsluttes med oplysning om, hvilken myndighed der udsender meddelelsen(erne).

Særlige ordninger:

Med hensyn til anvendelse af den generelle alarmordning i Barsebäck-beredskabet er særlige bestemmelser optaget i den til enhver tid gældende Dansk beredskabsplan vedrørende Barsebäck-værket.

Med hensyn til stormflodsberedskabet i det sydjyske område er særlige bestemmelser optaget i stormflodsplanen.

Den bestående ordning om udsendelse af "forsvarets alarmsignal" (der er identisk med det generelle alarmsignal) over civilforsvarets sirener opretholdes. Signalet følges op med udsendelse(r) over Danmarks Radio.

9/6 1981

For Civilforsvarsstyrelsen

Einar Schultz

.....
sign.

3/6-1981

For Danmarks Radio

Anders Holst

.....
sign.

CFS 5 Mt. Jar

9 JUN 1981

Post nr. Bilag

A P T A L E

mellem Civilforvarsstyrelsen og Danmarks Radio om hurtig alarmering af befolkningen i større områder i krisesituationer.

Danmarks Radio forpligter sig til at udsende krisemeddelelser til befolkningen på anfordring af Indenrigsministeriet/Civilforsvarsstyrelsen, Miljøministeriet/Miljøstyrelsen, Forsvarsministeriet/-Forsvarskommandoen og politimestrene, resp. politidirektøren i København.

Alarmeringen anvendes, når der efter en af de ovennævnte myndigheds skøn er akut behov for at informere og vejlede befolkningen i større områder om forholdsregler, befolkningen i det pågældende område skal eller bør træffe.

Alarmeringen omfatter:

- A) afgivelse af et generelt alarmsignal med Civilforsvarets fast opstillede sirener, betydende
- "Gå inden døre, lyt til radioen, hvor nærmere oplysning og instruktion vil blive givet."

Sirenesignalet er en 3 gange gentaget, høj, konstant tone af 12 sekunders varighed med en pause på 12 sekunder mellem hver tone. Sirenesignalet gentages efter 1 minuts forløb,

- B) efterfølgende udsendelse af meddelelse ved Danmarks Radios foranstaltning.

Den pågældende meddelelse udsendes over samtlige FM-sendere.

/2

85-223-41

Når politimesteren/politidirektøren i København iværksætter generel alarm til befolkningen, anvendes følgende almindelige fremgangsmåder:

1. Nyheds- og Aktualitetsafdelingen, Radio, (Radioavisen) i Radiohuset i København kontaktes på den særlige alarmtelefon og orienteres om den foreliggende situation samt om, hvem der ønsker at benytte den generelle alarmordning.

Kontakten med Radioavisens redaktion etableres via Radiotjenesten på Politigården i København, der foretager den fornødne kontrol, inden gennemstilling af alarmmeldingen sker på den særlige alarmtelefon på Radioavisens redaktion. Forbindelsen holdes.

2. Ordlyden af den meddelelse, der ønskes udsendt, afgives til Radioavisens redaktion på særtellex (DREDK). Meddelelsen skal indeholde følgende oplysninger:
 - afsender (politimester/politidirektør)
 - Årsagen til alarmmeddelelsen
 - det større område, alarmmeddelelsen angår (angivet med let forståelig geografisk afgrænsning, f.eks. hele kommuner),
 - information om, hvad den alarmerede befolkningsgruppe skal eller bør gøre,
 - oplysning om senere udsendelse af opfølgende information.
3. Tidspunkterne for afgivelse af sirenesignalet og udsendelse af meddelelsen koordineres. Opfølgningsudsendelser aftales.
4. Politimesteren/politidirektøren afgiver sirenesignal i det pågældende område.
5. Danmarks Radio bringer ved Radioavisens redaktion den

i pkt. 2 nævnte meddelelse, der gentages som aftalt. Meddelelsen(erne) indledes og afsluttes med oplysning om, hvilken myndighed, der udsender meddelelsen(erne).

Særlige ordninger:

- Hvis politimesteren/politidirektøren i København i ganske særlige tilfælde skønner, at det vil være af afgørende betydning for den truede befolknings sikkerhed, at sirenesignalet afgives straks, når der opstår kendskab til en situation, der berettiger anvendelsen af alarmordningen, kan dette ske. Samtidig hermed eller umiddelbart efter sirenesignalets afgivelse skal den ovenfor nævnte almindelige fremgangsmåde iværksættes (med undtagelse af pkt. 4). Særtelex til Radioavisens redaktion, jf. oven for pkt. 2, skal da også rumme oplysninger om afvigelsen og tidspunktet for afgivelsen af sirenesignalet i det varselede område.
- Med hensyn til anvendelse af den generelle alarmordning i Barsebäck-beredskabet er særlige bestemmelser optaget i den til enhver tid gældende Dansk beredskabsplan vedrørende Barsebäck-værket.
- Med hensyn til stornflodsberedskabet i det sydjydske område er særlige bestemmelser optaget i stornflodsplanen.

København, den 20. maj 1985.

For Civilforsvarsstyrelsen

.....
sign.

For Danmarks Radio

.....
sign.

Lørdagsang - mere kontrol?

Er det alt for let at skaffe sig adgang til Danmarks Radio - og dermed begå tyverier eller forstyrre udsendelserne og medarbejderne i deres job? Det mener ledelsen, og den vil have nedsat et udvalg, som skal:

- belyse fordele/ulempes/risiko ved den nuværende åbent-hus-politik

- give forslag til hvilke områder, der bør sikres, både mht. omfanget og graden af sikringen.

Samtidig skal udvalget beregne, hvad det vil koste, også mht. antal medarbejdere, at indføre en egentlig adgangs- og opholdskontrol.

For 10 år siden var der et adgangskontroludvalg. Det blev født, efter at Solvognen-teatret som happening invaderede Radihuset. Udvalget levede i 5 år fra 1973 til -78 og fik som eneste resultat etableret nogle alarmknapper i Radihuset. Længere kom man ikke, bl.a. fordi der var uenighed mellem ledelse og medarbejdere, om det er nødvendigt med skarp kontrol. Uenigheden eksisterer stadig. Det kom tydeligt frem på samarbidsudvalgs-mødet i juni.

Kontrol med alt og alle
Medarbejderne mener, at DR arbejder sig hen imod en total bureaukratisering, hvor alt og alle

To, af medarbejderne i receptionen i TV-byens forhal, tv. vagtassistent Palle Grønt, t.h. vagtmester Leo Lauritsen, (foto: Helge Jensen).

skal kontrolleres. DRs penge kan bruges til noget andet og bedre end at ansætte medarbejdere til at åbne og lukke døre for hunden eller til at købe elektronisk overvågningssystemer.

Ledelsen anslår, at der stjæles for 100.000 kr. om året af uvedkommende, og at fremmede for let kan skaffe sig adgang til studierne. Solvognen er et eksempel. Rødstromperne, der møde op i TVA-studiet midt i en udsendelse, er et andet eksempel. Et tredje eksempel er nogle hantledsskolelever, der troppede op på Radioavisen og forlangte at få oplæst en erklæring. Chefene mener derfor, at der især for nyhedsstudierne må skabes større sikkerhed, så både personalet og udsendelserne er bedre beskyttet.

Forbløffende åbent hus!

Generaldirektør L. Bindelov sagde på SU-mødet, at DR er et frapperende (forbløffende) åbent hus, at han ikke drømmer om at stille folk med maskinpistol på vagt, men at tanken om en lukning af visse områder af DR må være gennemførlig med medarbejdernes hjælp - og juridisk direktør Erik Carlsen tilføjede, at

det ellers kunne tænkes, at kontrollen ville blive gennemført som en ren driftsledelsessag.

Hvad skal vi med SU, hvis vi ikke engang kan blive enige om at gennemføre en undersøgelse af et så alvorligt spørgsmål som dette, spurgte programchef Jørgen Schlemann - og debatten sluttede med, at medarbejderne Poul Hermansen sagde, at han godt ville have mulighed for at diskutere spørgsmålet igen i personalets kreds, og emnet bliver derfor taget op på ny i Samarbidsudvalget efter ferien.

Vagtmænd: Svært job

Vagtmester Leo Lauritsen, TV-byens forhal, siger, at den nuværende ordning er dårlig for vagtpersonalet. DRs medarbejdere skal vise legitimationskort på forlangende, men for at undgå konflikter foreslår vagtmestrene at lære alle medarbejdere at kende af udsende og lader dem derefter passere uden kontrol - men i nogle tilfælde har man oplevet, at medarbejdere er blevet halvformærkede, fordi vagtmesteren ikke også kendte deres kort og børn og ikke lod dem komme igennem uden kontroloprunding.

I praksis er det umuligt at sikre TV-byens område med den nuværende ordning. Vagtmestrene skal holde øje med alle, der går igennem TV-byens forhal, men der er 3 andre indgange til TV-byen. De kan kontrolleres med kameraer - men TV-skærme i forhallen fungerer ikke!

Leo Lauritsen har set vagtsystemerne i norsk og svensk TV, og selv om de ikke behøver have det omfang i Danmark, mener han, at der kan findes bedre løsninger end den nuværende, og det har vagtpersonalet hørt om flere gange. Han føler sig mere som telefonpasser end som vagtmand i det nuværende job, og den løse ordning giver ubehageligheder.